

Fascinacija medijskih publika true crime žanrom

Senjan, Tena

Master's thesis / Diplomski rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, The Faculty of Political Science / Sveučilište u Zagrebu, Fakultet političkih znanosti**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:114:022738>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom](#).

Download date / Datum preuzimanja: **2024-06-21**

Repository / Repozitorij:

[FPSZG repository - master's thesis of students of political science and journalism / postgraduate specialist studies / dissertations](#)

Sveučilište u Zagrebu
Fakultet političkih znanosti
Diplomski studij novinarstva

Tena Senjan

FASCINACIJA MEDIJSKIH PUBLIKA *TRUE CRIME*
ŽANROM
DIPLOMSKI RAD

Zagreb, 2023.

Sveučilište u Zagrebu
Fakultet političkih znanosti
Diplomski studij Novinarstva

FASCINACIJA MEDIJSKIH PUBLIKA *TRUE CRIME*
ŽANROM
DIPLOMSKI RAD

Mentorica: doc. dr. sc. Dunja Majstorović Jedovnicki

Studentica: Tena Senjan

Zagreb

Rujan, 2023.

IZJAVA O AUTORSTVU

Izjavljujem da sam diplomski rad, „Fascinacija medijskih publika *true crime* žanrom“ koji sam predala na ocjenu mentorici doc. dr. sc. Dunji Majstorović Jedovnicki, napisala samostalno i da je u potpunosti riječ o mojem autorskom radu. Također, izjavljujem da dotični rad nije objavljen ni korišten u svrhe ispunjenja nastavnih obaveza na ovom ili nekom drugom učilištu te da na temelju njega nisamstekla ECTS bodove.

Nadalje, izjavljujem da sam u radu poštivala etička pravila znanstvenog i akademskog rada, a posebno članke 16-19 Etičkoga kodeksa Sveučilišta u Zagrebu.

Tena Senjan

Sadržaj

1. UVOD	1
2. POVIJESNI NASTANAK <i>TRUE CRIME</i> ŽANRA	3
2.1 Zločini u književnosti u 19. stoljeću	5
2.2 Edgar Allan Poe	7
2.3 Žanr u 20. stoljeću	8
2.4 O.J. Simpson slučaj	9
2.4.1 Ubojstvo Nicole Brown i Rona Goldmana	9
2.4.2 Suđenje stoljeća	10
2.4.3 Važnost afere	12
2.4.4 Važnost afere za <i>True Crime</i> žanr	14
2.5 Bonny i Clyde sindrom	14
2.6 Sindrom nestale bjelkinje	17
2.6.1 Primjer Gabby Petito	17
2.6.2 Prednosti i nedostaci <i>True Crime</i> TikToka	18
2.6.3 Problematika Sindroma nestale bjelkinje	19
3. <i>TRUE CRIME</i> ŽANR U 21. STOLJEĆU: DIGITALNE PLATFORME	21
3.1 Uloga digitalnih platformi u popularizaciji žanra	23
3.2 Žene i <i>True Crime</i> žanr	24
4. ETIČKI PROBLEMI <i>TRUE CRIME</i> ŽANRA	27
5. METODOLOGIJA	29
6. REZULTATI ISTRAŽIVANJA	30
6.1 Opći demografski podaci o ispitanicima	30
6.2 Konzumacija <i>True Crime</i> žanra	31
6.3 Mediji i <i>True Crime</i> žanr	37

7. RASPRAVA	41
8. ZAKLJUČAK	44
9. LITERATURA	46
10. PRILOZI	51
SUMMARY	59

POPIS ILUSTRACIJA

1. Graf 1: Spol ispitanika.....	30
2. Graf 2: Dob ispitanika	30
3. Graf 3: Obrazovanje ispitanika.....	31
4. Graf 4: Mjesto stanovanja ispitanika	31
5. Graf 5: Učestalost konzumacije <i>true crime</i> žanra.....	32
6. Graf 6: Način konzumacije <i>true crime</i> žanra	32
7. Graf 7: Razlozi konzumacije <i>true crime</i> žanra	33
8. Graf 8: Utjecaj <i>true crime</i> žanra na emocije ispitanika.....	33
9. Graf 9: Negativan utjecaj žanra na ljude	34
10. Graf 10: Razgovaranje o <i>true crime</i> žanru s drugima	34
11. Graf 11: <i>True crime</i> žanr i zadržavanje zločinaca u središtu pozornosti	35
12. Graf 12: Zločinci s celebrity statusom	36
13. Graf 13: Glorifikacija zločinaca putem <i>true crime</i> žanra	36
14. Graf 14: Zaslužnost medija za popularnost <i>true crime</i> žanra	37
15. Graf 15: Senzacionalizam i iskorištavanje tragedija u <i>true crime</i> žanru	37
16. Graf 16: Povjerenje u prikaz žrtava i zločinaca u <i>true crimeu</i>	38
17. Graf 17: Trebaju li medijska izvješća o zločincima biti ograničena	38
18. Graf 18: Povezanost <i>true crimea</i> i povećanje nasilja u društvu	39
19. Graf 19: Biste li preporučili <i>true crime</i> sadržaj ostalima	40

1. UVOD

Serijska ubojstva, policijske snage, potresene žrtve i obitelji, slučajevi otmica, krađa i provala, samo su neki od motiva koji su široko prisutni u svim oblicima medija. Riječ je o glavnim odlikama *true crime* žanra, koji se bavi prikazivanjem i interpretacijom stvarnih zločina koji su potresli svijet i istraživanjem njihovih uzroka i posljedica, a privlačnost koju ova vrsta sadržaja ostvaruje nad masama je sveprisutna i intrigantna.

U modernom dobu, *true crime* je evoluirao iz jednostavnih medijskih priča u obliku novinskih članaka i dokumentarnih filmova u snažan i sveprisutan fenomen koji oblikuje medijsku industriju. Publike mogu upijati *true crime* sadržaj na specijaliziranim TV kanalima koji 24 sata dnevno emitiraju isključivo *true crime* sadržaj, poput kanala 'Crime and Investigation'. Mogu slušati detalje o strašnim ubojstvima u trčanju ili šetnji, putem raznih *true crime* orijentiranih podcastova. Ulaskom u popularne streaming platforme poput Netflix-a ili HBO Max-a, platforme će vam same preporučiti *true crime* sadržaj koji se redovito nalazi u top 10 najgledanijih sadržaja na njihovim platformama. Primanjem mobitela u ruke, društvene mreže poput Tik Toka imaju velik dio sadržaja posvećen *true crimeu*, a ako samo na trenutak zastanete na istome i poslušate takav sadržaj, algoritmi će vam dalje sami izbacivati takav sadržaj, nakon čega ćete se lako naći u spirali golemog *true crime* sadržaja.

Iz tog razloga, imena serijskih ubojica i zločinaca poput Teda Bundyja, Jeffreyja Dahmera ili Charlesa Mansona duboko su ukorijenjena u svijest publike zbog velike količine pažnje koju dobivaju upravo putem medija i sveprisutnosti u popularnoj kulturi. Drugim riječima, glavni kreatori sadržaja u popularnoj kulturi brzo su shvatili kako se ovakav sadržaj dobro 'prodaje', što okreću u svoju korist kako bi privukli što više publike, bez obzira na to što se stvarna istina o događajima koji se putem *true crimea* interpretiraju, u procesu zamagljuju.

Upravo činjenica da je *true crime* toliko popularan upućuje na dublju fascinaciju ljudi prema zločinima, psihološkim profilima počinitelja te procesima istraživanja i razrješavanja slučajeva. Ova privlačnost može proizlaziti iz ljudske prirodne znatiželje za razumijevanjem tamne strane ljudske prirode, ali također može imati veze s emocionalnom povezanošću sa žrtvama i njihovim pričama. U tom smislu, *true crime* žanr postaje neka vrsta suvremenog načina za razumijevanje i suočavanje s najmračnijim aspektima ljudskog društva.

Međutim, fenomen *true crimea* također nosi sa sobom etičke dileme i moguće negativne posljedice. Konzumiranje detaljnih prikaza nasilja i zločina može imati emocionalne i mentalne utjecaje na gledatelje i slušatelje, izazivajući stres, tjeskobu ili čak traume. Osim toga, naglasak na senzacionalizmu i šokantnim detaljima može izazvati iskrivljeno razumijevanje stvarnih događaja te neetično iskorištavanje tragedija radi povećanja gledanosti ili slušanosti. Mnogi od *true crime* dostupnih sadržaja prikazuju ubojicu kroz psihološku perspektivu analizirajući ubojstva ili zločine koji su počinili, prolazeći kroz proces samih zločina i jezivih detalja koji su do njih doveli. Žrtve su u tim narativima također prikazane, no uglavnom su svedene samo na imena i fotografije, diskretno simbolizirajući trofeje zločinaca. Iako postoje slučajevi bliskih prijatelja i obitelji koji dijele svoju stranu priče u takvim narativima, imena samih žrtava nerijetko nestaju iz uma gledatelja, upravo zbog načina pristupa prema onima koji su zla djela i učinili.

Ovaj rad ima za cilj istražiti psihološke i sociološke aspekte privlačnosti koju *true crime* žanr ostvaruje nad medijskim publikama. Kroz dublju analizu konzumacije ovakvih sadržaja, istraživanje će pokušati razotkriti motive koji potiču ljude da se angažiraju u konzumaciji ovog žanra. Također će istražiti ulogu medija u popularizaciji i oblikovanju ovog fenomena, odnosno kako su mediji postali snažan katalizator širenja *true crime* sadržaja.

Nadalje, rad će se posvetiti analizi etičkih pitanja koja se pojavljuju uslijed rastuće popularnosti *true crime* žanra. Razmotrit će se potencijalne implikacije konzumacije ovakvih sadržaja na mentalno zdravlje publike te načini na koje medijski stvaratelji mogu odgovorno pristupiti temama zločina i nasilja.

Kroz ovu istraživačku analizu, otvara se dublji uvid u kompleksnu dinamiku između publike, medija i *true crime* sadržaja. Razumijevanje ove dinamike omogućuje bolju svijest o utjecaju koji medijski sadržaji imaju na društvo i pojedince te potiče daljnju refleksiju o odgovornom stvaranju i konzumiranju sadržaja povezanog s kriminalom i stvarnim zločinima koji svakodnevno potresaju svijet.

2. POVIJESNI NASTANAK *TRUE CRIME* ŽANRA

Iako se zadnjih godina može govoriti o tzv. 'renesansi' *true crimea* kao žanra, sami začeci žanra se mogu slijediti unazad zadnjih nekoliko stoljeća. Ljudi iz prošlosti jednako su revno upijali i konzumirali strašne priče iz stvarnog života, kao što to rade i danas, iako u nešto drugačijim oblicima i razmjerima. Ljudska znatiželja za zločinačkim pričama može se slijediti sve do 16. stoljeća. Naime, između 1550. i 1700. godine, Velika Britanija je zabilježila nagli rast tiskanih publikacija koje su izvještavale o zločinima s presudom smrtne kazne, što je direktna posljedica ujedno i tadašnjeg napretka kaznenog pravosuđa, a u isto doba bilježio se i rast pismenosti među stanovništvom (Burger, 2016). Također, u istome razdoblju među pučanstvom je kružilo na stotine „kriminalističkih pamfleta: kratkih, neuvezanih knjiga od otprilike 6 do 24 stranica, s pojedinostima o užasnim ubojstvima“ (Burger, 2016). Spomenuti se pamfleti mogu smatrati jednim od prvih oblika kriminalističke reportaže koje su otvorile put prema rubrici crne kronike.

Ipak, ovakva izvješća o zločinima primarno su konzumirali pismeni članovi srednje i aristokratske klase. U njima su prevladavale teme koje su i danas najpopularnije kod medijskih publika koje konzumiraju *true crime* žanr: obiteljsko nasilje, seksualno motivirana ubojstva, krvavi napadi ili kriminalne aktivnosti žena. Zanimljivo je da su kao dodatnu privlačnost za kupnju ovakvih pamfleta, pojedini sadržavali i drvoreze koji su ilustrirali radnje poput komadanja, mučenja, i tada još uvijek 'popularnog' vješticearstva (Burger, 2016). Autorica Burger (2016) opisuje kako „iako bi se ovakva vrsta senzacionalizma danas mogla smatrati niskom, ove publikacije još uvijek nisu bile tiskane za široke mase. Unatoč rastućoj stopi pismenosti, niže klase još uvijek nisu imale sredstva za kupnju ovakvih materijala, te sposobnosti i vremena da ih uopće pročitaju.“

Kriminalistički pamfleti su varirali u tonovima naracije: od senzacionalističkog, preko duhovitog i didaktičkog, nerijetko i unutar jednog pamfleta, a neki su čak služili i državnoj propagandi. „Drugi su bili moralizirajuće priče, prikazujući kriminalca kao devijantnog čovjeka koji se na kraju suočava s božanskom pravdom. Ipak, drugi su nudili suosjećajna istraživanja zločinačkih života - osobito onih 'palih žena' - iako je suosjećanje često bilo ublaženo moralnom osudom. Koliko god pamfleti bili senzacionalistički, oni su također naglašavali borbe siromašnih i marginaliziranih“ (Burger, 2016).

U ovom ranom razdoblju razvoja *true crimea* kao žanra u Velikoj Britaniji i SAD-u, postojao je i oblik tiskane kriminalističke balade. U njima se na lirski način izvještavalo o zločinima koji bi se nerijetko dogodili samo nekoliko dana prije. „Balade poput “The Gosport Tragedy or the

Perjured Ship-Carpenter” (1560-e), o ženi koju je ubio njezin ljubavnik, prenosile su se stoljećima, a tekstovi su se mijenjali tijekom vremena. Balada “Pretty Polly” najnovija je inkarnacija “The Gosport Tragedy” i smatra se glavnim dijelom američke folk glazbe“ (Dukes).

Neke od ovih balada bile su ispričane iz perspektive kriminalca, poput balada „Newgate Penitent“ i „Last Goodnight“, koje su tražile čitatelja da se identificira sa zločincem i gleda stvari kroz njegov ugao (Burger, 2016). Iz tog razloga, istraživači poput Joy Wiltenburg (2004) ovakve balade vide kao jednim od prvih dokaza kako su publike više interesirali kriminalci, nego žrtve (1356).

Takozvane propovijedi o pogubljenju predstavljaju još jedan oblik ranog izvještavanja o stvarnim zločinima. Ovakve propovijedi su bile popularne među puritancima u Novom svijetu, a držale su se prije pogubljenja zločinaca, pričajući o njihovom putu u propast i načine na koje su mogli izbjeći svoju sudbinu, a tiskane verzije su se nekada dijelile nakon izvršenja pogubljenja, nerijetko i sa skandaloznim priznanjima zločinaca (Dukes). „Neke od najčešćih propovijedi o pogubljenju u Novom svijetu uključivale su žene optužene za vještice, kao što se nalazi u djelu Cotton i Increase Mather’s Wonders of the Invisible World: Being an Account of the Trials of Several Witches Lately Executed in New-England (1862)“ (Dukes).

Javna suđenja, ali i smaknuća su također još u ranoj srednjovjekovnoj Europi bila visoko posjećena te su postala gotovo oblik društvene zabave među pučanstvom. Kao primjer se može navesti Anne Boleyn, bivša žena Henrika VIII, ili Marija Antoaneta, bivša francuska kraljica, koja su samo neka od najpoznatijih imena u popularnoj kulturi čijim su smaknućima prisustvovali mnogi, što je djelomično i jedan od razloga zašto su upravo njihove smrti u toliko navrata scenski prikazane kroz filmsku industriju, u filmovima poput 'Zbogom, kraljice' o Mariji Antoaneti i 'Dvije sestre za kralja' o Anne Boleyn. Ipak, u ranom srednjem vijeku još uvijek se ne može govoriti o postojanju *true crimea* kao žanra, zbog duboke isprepletenosti tadašnje društvene stvarnosti s religijom koja je bila jasna u kažnjavanju grešnika pred Božjim sudom (Wiltenburg, 2004:1381).

„S obzirom na isprepletenost zločina i kazne s crkvenim poimanjem grijeha, svećenstvo je osjećalo dužnost objasniti razvoj ovakvih događaja kroz božansku prizmu. Šok vrijednost stvarnih zločina nije se mogla tumačiti samo kao komercijalna prilika (za tiskovine), nego kao znak da bog pokušava dobiti ljudsku pažnju. Bog je dozvoljavao ovakve grozne zločine, kako bi ljudi u tom hororu prepoznali potrebu za iskupljenjem i obnovom“ (Wiltenburg, 2004:1385).

Iz tog razloga poanta kriminalističkih pamfleta iz 16. stoljeća se ocrtavala kroz primarne pouke priča kako je grijeh uzrokovao zločin koji je potom, kroz pravosudni sustav, ali i samu činjenicu javnosti zločina i osude od društva, postao kazna. U tome se vidi još uvijek vjerski naglasak ranog žanra (Simmons, 2021).

Wiltenburg također u ovim ranim kriminalističkim pamfletima detektira prve znakove senzacionalizma. Bili su preplavljeni krvlju i krvavim motivima, jer su detaljno opisane scene koje su prethodile zapljeljivanju oružja poput grotla i sjekira kojima su krivci napali svoje vlastite obitelji. Obično su sadržavali i točne specifikacije o broju i lokaciji rana žrtava (2004:1391).

Rano izvještavanje o takvim zločinima je potaknulo svojevrsni domino efekt. Naime, Wiltenburg (2004) ističe zločin iz 1573. godine koji je uključivao silovanje, ubojstvo i sakaćenje, a koji je inspirirao barem četiri publikacije. „Dvije od njih su osim opisa sakaćenja žrtvina tijela u šesnaest dijelova, sadržavale i neku vrstu dijagrama koji je prikazivao osakaćene dijelove tijela spojene poput slagalice“ (Wiltenburg, 1390). Također su ove publikacije sadržavale i eksplicitan opis žrtvine osakaćene glave i nemogućnost policije da isprva žrtvu uopće identificiraju.

„Motivi svih zločinaca su prezentirani kao direktan rezultat grijeha poput kockanja, zavisti ili ljutnje, a ponekad i kao direktan uzrok ne moljenja i odlaska u crkvu. Nakon određene točke, vrag ih je odveo do još većeg grijeha, odnosno zločina“ (Wiltenburg, 2004:1391).

Ipak, za razliku od današnjeg *true crimea*, „zločinci nisu bili toliko analizirani kao pojedinci, niti je publika imala pristup njihovom umu. Glavni fokus za čitatelja je bio na žrtvi“ (Wiltenburg, 2004:1391).

2.1 Zločini u književnosti u 19. stoljeću

Kriminalistički pamfleti nastavili su cirkulirati Engleskom i SAD-om tijekom 19. stoljeća, čak i kada je *penny* tisak raširio kriminalističko novinarstvo i popularizirao crnu kroniku (Burger, 2016). Međutim, pojavio se novi trend u pisanju kriminalističkih književnih djela. Reformistički nastrojeni pisci poput Charlesa Dickensa i Williama Thackeraya „osudili su institucionalne kazne tog doba“ (Burger, 2016), a među prvima su krenuli ispitivati i čovjekovu sposobnost za nasilje. Među najozloglašnijim radovima iz tog doba bio je esej satiričnog naslova „O ubojstvu koje se smatra jednim od lijepih umjetnosti“, koji je objavio 1827. godine Thomas De Quincey. Esej je bio toliko dobro primljen da su uslijedila još dva, a u njima

Quincey preuzima personu člana 'Društva poznavatelja ubojstva', kroz koju opisuje estetiku ubojstva, a pritom „on ne odobrava nasilje niti iznosi moralne tvrdnje, već umjesto toga uspoređuje učinak ubojstva s Kantovom teorijom uzvišenog“ (Burger, 2016). Kant je uzvišeno vidio kao pojam koji se koristi za određivanje stvari koje kod čovjeka izazivaju strahopoštovanje i užas.

Eseji opisuju zloglasna ubojstva koja su se dogodila na autocesti Ratcliffe 1811. godine, kada je ubijeno sedmero ljudi u londonskom East Endu. Zločin je postao nacionalna opsesija zbog svoje naizgled slučajnosti, ali i brutalnosti. De Quincey u jednom od svojih eseja prikazuje ova ubojstva iz perspektive počinitelja, žrtava i same londonske zajednice terorizirane događajima (Burger, 2016). Ipak, sav opseg horora stvarnih zločina koji može cijeli grad, ali i zemlju zaviti u strah, desio se 1888. godine tijekom terora Jacka Trbosjeka, koji je ubio pet žena u Londonu. Novine su izvještavale o zločinima i istrazi te prodavale tada rekordnih 30.000 primjeraka dnevno (studysmarter.us.com).

Tek je 1829. godine Londonska policija prepoznala potrebu za uspostavljanjem posebne jedinice koja će se baviti teškim zločinima, pa je osnovana Metropolitanska policija. Primjer iz Londona su uskoro usvojili i u SAD-u u gradovima poput Bostona i New Yorka, koji su poput Londona imali velik broj stanovnika te samim time i veći rizik od zločina. U istom razdoblju značajno postaje i ime François Vidocq, francuskog kriminalca koji je postao istražitelj te je objavio svoje memoare. Njima je direktno inspirirao pionire književnosti poput Victora Huga i njegovog inspektora Javerta i Augustea Dupinea kojeg je stvorio Edgar Allan Poe, a Poe je zatim Dupineom utjecao na nastanak Sherlocka Holmesa (Burger, 2016). Dalje tijekom stoljeća sve se više razvijala i kriminologija kao znanost, uz revolucionarna otkrića poput balistike i pojave otisaka prstiju za koju je zaslužan hrvatski izumitelj Ivan Vučetić.

Pojavom inspektora u kriminalističkoj literaturi ovaj žanr se još više popularizirao, jer je došlo do odmaka od srednjovjekovnog tumačenja zločina kroz prizmu božanskog, grijeha, raja i pakla. Tako se odluke o krivnji više nisu oslanjanje na crkveno, već na ljudsku inteligenciju koju su upravo likovi inspektora predstavljali u detektivskim djelima. U takvim okolnostima, slučaj Lizzie Borden, postaje jedna od prvih *true crime* priča koja je bila najveća vijest tog doba.

Naime, Burger (2016) opisuje kako su „dana 4. kolovoza 1892. godine, Andrew Borden i njegova supruga, Abby, isjeckani su na smrt u svojoj kući u Fall Riveru, Massachusetts, a njegova je kći, pobožna i mirna Lizzie, navodno zamahnula sjekirom“. Sama širina književnosti

i umjetnosti koja je iza nje nastala govori o trajnoj fascinaciji pričom koja je u svoje vrijeme bila ništa manje od medijskog fenomena. Lizzieno uhićenje i kazneni progon doveli su do izvornog "*suđenja stoljeća*" i prikupili su toliko, ako ne i više, tiska nego Simpsonov postupak stoljeće kasnije. Amerikanci su bili bombardirani izvješćima sa suđenja Lizzie, a upravo zbog tog pisanog traga može se pratiti kako su pojedini mediji pristupali samom izvještavanju o slučaju. *New York Times* je „dao činjenične informacije bez emocija, dok je *Boston Globe* senzacionalizirao slučaj čestim spominjanjem 'krvavih sjekira i smrskanih lubanja', a obje metode izvještavanja su udaljile čitatelja od realnosti slučaja“ (Burger, 2016).

Lizzie je oslobođena, a njezin slučaj se nastavio istraživati i obrađivati kroz naredne godine iz mnogo različitih kutova, od istrage, preko kritika američkog pravosudnog sustava i učinka tiska na taj sustav (Burger, 2016). Lizzien slučaj ostaje primjer najranijeg stvarnog zločina za koji se može reći da je ostao upamćen upravo zbog količine medijske pozornosti koju je dobio, ali i koji je među prvima pokazao u kakvoj kulturi senzacionalizma nasilja Amerika živi.

2.2 Edgar Allan Poe

Nemoguće je govoriti o razvoju kriminalističkih i detektivskih romana, a kojima su upravo stvarni zločini bili najveća inspiracija, bez spominjanja Edgara Allana Poea, američkog književnika koji danas slovi za oca američke detektivske fikcije, kratkih priča i žanra horor priča. Iako su njegovi prethodnici kao što je ranije opisano, koristili motive stvarnih zločina za svoja djela, Poe je svojim kratkim pričama poput „Ubojstva u ulici Rue Morgue“ žanr usavršio, pridonijevši njegovoj još većoj popularnosti. Njegova djela i usavršene karakteristike detektiva, direktno su utjecale na pisce poput Agathe Christie, Stephena Kinga i Artura Conana Doylea (Winans, 2019:36).

Poe u svojim kratkim pričama stvara osjećaj napetosti i nepredvidljivosti koje čitatelja drže prikovanima za knjigu cijelo vrijeme. Poe je među prvima svojim književnim umijećem pokazao osjećaj stvaranja nelagodne atmosfere, poput priče o padu kuće Usher. Glavna komponenta koja se u toj priči odnosi na 'stvaran zločin' je ideja da je Madeline, djevojka koja živi u kući, živa zakopana. „Poe je bio jedan od prvih autora koji je pisao o ovoj vrsti morbidnih i grotesknih događaja, te je bio jedan od prvih koji je pisao o takvom užasnom događaju“ (Winans, 2019:42). Također, u istoj priči je zanimljiva i pozicija samog pripovjedača. Naime, od trenutka dolaska u kuću Usher, ali i samog viđenja spomenute kuće, pripovjedača kuća na neki tajanstven način psihički gotovo obuzima te on pada u određeno depresivno raspoloženje, zbog čega se postavlja pitanje njegove zdrave pameti. Winans opisuje kako se čini da bi sam

„pripovjedač mogao biti najluđi od svih, a karakteristike koje pripovjedač prikazuje iz prve ruke pokazuju poremećeni stav koji je imao tijekom cijele priče“ (2019:42).

Poeov je utjecaj na popularnu kulturu, od detektivske fikcije, hororaca i napetih filmova, tekstova, pjesama, grafičkih romana i drama, a sve obojano notama stvarnih zločina, nastavlja živjeti. Samo jedan od primjera je Lou Reed koji je 2003. godine izdao konceptualni album *The Raven*, „koji uključuje glazbene i govorne interpretacije Poeovih djela od strane raznih glumaca, uključujući Stevea Buscemija i Willema Dafoea“ (Dietrich, 2009). Zato možemo ponoviti Winansov zaključak o ovom američkom književniku: „njegovo stvaranje i evolucija priče o *true crimeu* doista je izvanredna. Njegov utjecaj nastavlja živjeti“ (2019:45).

2.3 Žanr u 20. stoljeću

U SAD-u se 70-ih godina prošlog stoljeća razvio pojačan interes prema žanru kao odgovor na „zaprepašćujući porast naizgled nasumičnog nasilja koje se u društvu počelo odvijati“ (Murley, 3:2008). S dolaskom serijskih ubojica poput Charlesa Mansona, svijet zločina koji je do tada bio više prisutan u fikciji, postaje stvarnost. Zbog toga upravo SAD postaje plodno tlo za razvoj *true crime* žanra kao kulturološki odgovor na činjenicu da je američko društvo, postalo društvo nasilja (Murley, 3:2008).

Razvojem masovnih medija, posebice radija i tiska, otvarale su se nove mogućnosti za konzumaciju *true crime* žanra od strane medijskih publika. Nastavio se i razvoj kriminalnih romana koji su poticali i opsesije prema stvarnim zločinima. Najvažniji roman iz 20. stoljeća u ovome žanru je prema mnogima 'Hladnokrvno ubojstvo' Trumana Capotea iz 1966. godine. Roman je „kombinirao senzacionalizirano prepričavanje istinitog događaja s književnim elementima koji su se mogli pronaći u fiktivnim romanima“ (studysmarter.us.com). Naime, radnja prati istiniti slučaj Clutterovih ubojstava. Naime, 1959. godine se u Holcombu u Kansasu dogodilo ubojstvo četiri člana obitelji Clutter. Djelo prati istragu te kasnije hvatanje krivaca i njihovo suđenje i pogubljenje. „Capoteovo nijansirano ispitivanje motiva ubojica čita se kao svaki bestseler misteriozni roman. Nakon 'Hladnokrvnog ubojstva', mnoštvo istinitih kriminalističkih knjiga, podcasta i dokumentaraca slijedilo je narativni predložak koji je Capote koristio“ (Dukes).

S druge strane, sedamdesetih i osamdesetih godina prošlog stoljeća se u SAD-u usporedno s aktivnim godinama nekoliko serijskih ubojica, razvio i novi fenomen u odnosu serijskih ubojica i medija. Naime, neki od njih, poput nikad uhvaćenog 'Zodiaca', Davida Berkowitza poznatijeg kao 'Samov sin' i Dennisa Radera (Bind Torture Kill ili BTK), slali su pisma policiji i medijima

uživajući u popularnosti koju im je ovakva vrsta komunikacije nudila, ali i javnom teroru koji su sijali istim. Time su aktivno sudjelovali i u kreiranju vlastite slike u očima javnosti. Berkowitz i Radder „su bili toliko opsjednuti ozloglašenošću da su sami kreirali vlastite nadimke za svoje persone serijske ubojice“ (Bonn, 2018).

Žanr *true crimea* popularizirala je i filmska industrija, posebice 90-ih godina prošlog stoljeća nakon filma 'Kad jaganjci utihnu', koji je bio adaptacija knjige Thomasa Harris. Među publikom se još jednom pokazao povećan interes za stvarne zločince i priče iza njihovog hvatanja, a „ovo probuđeno zanimanje navelo je profajlera FBI-a Johna Douglasa da objavi knjigu *Lovac na umove* (1995.), istiniti kriminalistički roman usredotočen na njegove stvarne susrete u kojima je intervjuirao serijske ubojice“ (studysmarter.us.com). Ovaj roman Netflix je 2017. godine adaptirao u seriju koja je postala jedna od njihovih najvećih uspješnica u žanru *true crimea*. Međutim, nijedan događaj nije toliko obilježio devedesete i žanr *true crimea*, kao suđenje O.J. Simpsonu. Idući dio rada bit će posvećen upravo ovome slučaju, jer O.J. Simpson slučaj predstavlja važnu prekretnicu u *true crimeu* i obilježjima žanra kakvog danas poznajemo.

2.4 Slučaj O.J. Simpson

Bijeli Ford Bronco, crna kožna rukavica, nogometni junak i miljenik američke nacije u središtu nezapamćenog skandala povezanog s ubojstvima dvoje nevinih ljudi; samo su neke od asocijacija koje se povezuju s jednom od najvećih afera prošloga stoljeća, a u čijem se središtu nalazio O.J. Simpson, glumac i bivša profesionalna američka nogometna zvijezda.

2.4.1 Ubojstvo Nicole Brown i Rona Goldmana

Slučaj je započeo 12. lipnja 1994. godine. Nicole Brown Simpson, bivša Simpsonova supruga, i njen prijatelj Ron Goldman pronađeni su nasmrt izbodeni ispred njenog stana u luksuznom kvartu naziva Brentwood u Beverly Hillsu, kvartu gdje je i njen bivši suprug nedaleko živio. Nakon otkrića tijela Brown i Goldmana, uslijedit će jedan od najpromoviranijih i zapaženijih medijskih događaja 20. stoljeća uopće.

Naime, dokazi su krenuli upućivati prema Nicolinu bivšu suprugu, O.J-u, kao glavnome osumnjičeniku. Simpsonu je od strane policije naređeno da se preda do 11 sati 17. lipnja, no umjesto toga, on nestaje. Policija ga je pronašla kada je nazvao s mobitela na autocesti Santa Ana, nakon čega kreću u potjeru za njim.

Taj dan, 17. lipnja, za Ameriku je trebala biti ugodna sportska noć. Gledatelji širom zemlje smjestili su se pred televizijske ekrane u svojim domovima kako bi gledali finalnu NBA

utakmicu između New York Knicksa i Houston Rocketsa. Umjesto toga, umirovljena sportska figura je dominirala televizijskim prijenosom te večeri. Naime, po prvi puta ikada, prekinut je prijenos utakmice NBA finala, kako bi cijela Amerika pratila potjeru policije za Simpsonom u njegovom bijelom Fordu Broncu, koji se odbijao predati.

CNN navodi kako je upravo te večeri krenula transformacija Simpsona iz omiljene, uvijek nasmiješene bivše nogometne legende u ono po čemu ga danas najviše pamtimo: optuženikom za dva brutalna ubojstva (Chriss, 2019). Autom je upravljao Simpsonov bliski prijatelj i suradnik Al Cowlings. Cowlings je kasnije tvrdio kako automobil nije mogao zaustaviti jer je Simpson na stražnjem sjedalu imao prislonjen pištolj na svoju glavu i bio je suicidalan. Potjera je trajala dva sata, a Cowlings je vozio brzinom od oko 60 kilometara na sat (Chriss, 2019). Dok je Bronco putovao ispod nadvožnjaka autoceste, gomile ljudi su se skupljale i bodrile Simpsona uzvicima i natpisima.

Na televiziji je potjera u to doba bila jednostavno neizbježna, dok bi se danas vjerojatno više prenosila putem društvenih mreža. Međutim, te 1994. godine, kada je televizija kao medij bila na samom svom vrhuncu, sve mreže, CNN te čak i kabelski kanali prenosili su potjeru. Chriss (2019) navodi kako je potjera uzrokovala na NBC-u najčudnije podijeljen ekran ikada: s jedne strane Knicksi i Rocketsi su se borili za NBA prevlast u Madison Square Gardenu, a s druge strane, bijeli Bronco jurio je Južnom Kalifornijom u policijskoj potjeri. Iz tog razloga, otprilike 100 milijuna ljudi potjeru je pratilo u svojim domovima, ali i u velikim grupama u barovima, kafićima i restoranima te ostalim javnim mjestima, čime je događaj i prije svog završetka, već ispisao povijest i postao spektakl.

Potjera je završila vraćanjem Simpsona i Cowlingsa u Simpsonovu vilu u Brentwoodu, gdje je nekoliko dana ranije njegova bivša supruga pronađena nasmrt brutalno izbodena. Tada su počeli i pregovori s policijom, a Simpson se predao nešto prije 21 sat, uplakan i držeći obiteljsku fotografiju prislonjenu na prsa (Chriss, 2019). Uhićen je i zatvoren, a medijski spektakl koji će uslijediti suđenjem, tek je počinjao.

2.4.2 Suđenje stoljeća

Samo suđenje O.J. Simpsonu, glavnom osumnjičeniku za dva brutalna ubojstva, danas se pamti kao jedan od najozloglašnijih kaznenih postupaka u američkoj povijesti. Simpson je službeno optužen 22. srpnja 1994. godine i izjasnio se da nije kriv. Samo suđenje je započelo 24. siječnja 1995. godine, a sudac je bio Lance Ito. Okružno tužiteljstvo Los Angelesa, na čelu s Marciom

Clark i Christopherom Dardenom, za motiv ubojstva naglasilo je obiteljsko nasilje koje se dogodilo prije i nakon razvoda bračnog para Simpson 1992.godine.

Također, tužitelji su ukazali i na krv s mjesta zločina koja je pronađena u Simpsonovom automobilu i kući, kao i na to da je u noći ubojstva Simpson na više od sat vremena nestao (Shapiro, 2021). Kasnije tokom suđenja i DNK analizom je utvrđeno poklapanje uzoraka krvi pronađenih na mjestu zločina i u Simpsonovom automobilu, koje je jasno pokazalo da je riječ o Simpsonovoj krvi. Međutim, u to doba, 1995. godine, DNK analiza je još uvijek bila novi postupak na koji se gledalo s nepovjerenjem, što je gledano iz današnjeg konteksta, odigralo značajniju ulogu i u donošenju konačne presude.

S druge strane, odvjetnici koje je O.J. Simpson unajmio da ga zastupaju u medijima i danas u popularnoj kulturi ostali su zapamćeni kao tzv. '*Dream Team*', odnosno 'Ekipe iz snova' koju su činili F. Lee Bailey, Robert Blasier, Shawn Chapman Holley, Robert Shapiro i Alan Dershowitz- svi visoko profilirana odvjetnička imena. Tu je također bio i Robert Kardashian, Simpsonov bliski prijatelj i umirovljeni odvjetnik koji je obnovio licencu uoči Simpsonova suđenja, također glava danas svjetski poznate obitelji Kardashian (britannica.com, 2021). Poznati odvjetnik Johnnie Cochran kasnije je postao vodeće lice Simpsonove obrane.

Simpsonova obrana uglavnom se temeljila na činjenici da su dokazi prikupljeni protiv njega zloupotrijebljeni i da su mnogi pripadnici policije grada Los Angelesa bili rasisti. Slučaj je dobio na posebnom zamahu u korist Simpsona, kada su procurile snimke intervjua s Markom Fuhrmanom, detektivom koji je navodno u Simpsonovoj kući pronašao krvavu rukavicu koja je bila izgubljeni par onoj pronađenoj na mjestu zločina. Naime, u intervjuima Fuhrman je koristio razne rasističke izraze usmjerene prema Afroamerikancima.

Obrambeni tim tvrdio je da rukavica nije mogla biti Simpsonova, jer se činila premalom za njegovu ruku kad ju je isprobao u sudnici. Osim rukavice, obrana je tvrdila da je policija podmetnula i druge važne dokaze kako bi okrivila Simpsona. Tijekom suđenja, koje je trajalo više od osam mjeseci, svjedočilo je oko 150 svjedoka, a sam Simpson nijednom nije svjedočio pred sudom (britannica. com, 2021).

Mnoge mrežne kableske televizije posvećivale su mnogo prostora suđenju i nagađanju o slučaju. Suđenje je prenošeno uživo i na Court TV-u: televiziji specijaliziranoj upravo za prijenos suđenja, koje će nakon ovog suđenja dobiti na značaju kod američkog gledateljstva i općenitoj popularizaciji kriminalističke tematike. Milijuni građana svakog su dana pratili

suđenje, a glavni akteri u slučaju su postajali instant zvijezde. Tako je npr. i najmanja promjena frizure tužiteljice Marcie Clark, bila temeljito popraćena u medijima.

Što se tiče mišljenja građana, vjera u Simpsonovu nevinost ili krivnju većinom se svodila na rasne linije: većina Afroamerikanaca je Simpsona podržavala i smatrala kako je nevin, dok je bjelačko stanovništvo mislilo kako bi Simpson bio sposoban za počinjenje takva dva brutalna ubojstva (britannica.com, 2021).

Dana 2. listopada 1995. napokon je došlo i do vijećanja porote, koja je odluku na iznenađenje mnogih, donijela za manje od četiri sata. Sudac Ito je ipak objavljivanje odluke odgodio do idućeg dana. Simpson je proglašen nevinim za ubojstvo Nicole Brown i Ronalda Goldmana. Nakon presude, ankete javnog mnijenja kod građana o presudi, nastavile su 'plesati' na rasnoj liniji. Bjelačko stanovništvo uglavnom je bilo zgroženo odlukom porote, dok su Afroamerikanci odluku pozdravljali kao pozitivnu i ispravnu, vidjevši oslobađajuću presudu kao pobjedu u pravnom sustavu koji diskriminira crnce. Naime, u crnačkom dijelu stanovništva Los Angelesa, još uvijek su bile svježe rane iz 1992. godine, kada je grad svjedočio prosvjedima uzrokovanim policijskom brutalnošću nad Afroamerikancem Rodneyem Kingom. Samo donošenje presude pratilo je čak 150 milijuna ljudi u SAD-u, odnosno 57% ukupnog stanovništva (Armstrong, 2016).

Iako je O.J. bio proglašen nevinim u kaznenom predmetu, obitelji žrtava tužile su ga za nepravdu i ubojstva, a građansko suđenje je započelo u listopadu 1996. godine. Nepuna četiri mjeseca kasnije, porota građanskog suda proglasila ga je krivim za ubojstva Brown i Goldmana i njihovim obiteljima je dodijeljena odšteta u iznosu od 33, 5 milijuna dolara (britannica.com, 2021).

2.4.3 Važnost afere

Nakon suđenja, čime je i službeno završila O.J. Simpson afera, ona nije postala zaboravljena. Dapače, suđenje i događaji koji su vodili do njega, obilježavaju se svake godine i nisu iščezli iz svijesti građana, ne samo onih koji su istima i svjedočili, već i onima koji su rođeni nakon samog suđenja. Velik utjecaj na to ima i činjenica da se o ovoj aferi još uvijek rade dokumentarci i opsežna istraživanja, poput iznimno gledane serije 'American Crime Story', koja je prvu sezonu posvetila upravo ovom slučaju.

Jedan od kulturnih događaja same afere je potjera za Simpsonom u njegovu Broncu. Novinarka Katherine Webb važnost te potjere je najbolje opisala: "Malo je trenutaka na koje se jedno

društvo može kolektivno osvrnuti i reći ‘Sjećam se kad se to dogodilo-to i to sam radio’. Takvi događaji su slijetanje na mjesec, ubojstvo Kennedyja, teroristički napad 11. rujna. Takvi događaji i događaji koji slijede nakon toga na neki način se gledaju kao presudni trenuci. Kada se dogodi nešto slično, poput bijega bombaša na Bostonskom maratonu, vidimo paralele s takvim već odvijanim trenucima” (2017). Webb iz tog razloga zaključuje kako je Simpsonov pokušaj bijega od policije bio toliko šokantan, da će uvijek ostati urezan u američku kolektivnu svijest.

Iako O.J. Simpson nije bio prva javna osoba optužena za kriminalno djelo, slučaj je značajnije promijenio i način na koji društvo gleda na javne osobe. Slika Simpsona kao idiličnog američkog sportaša, rušila se svakim novim danom suđenja pred cijelim svijetom. Webb kaže kako se zbog ovog slučaja “više ne čudimo kada se kao optuženi pronade neka slavna osoba” (2017).

Također, ono što je slučaj učinilo kulturnim i neizbrisivim iz popularne kulture, je činjenica kako je to bilo jedno od prvih suđenja prenošeno na globalnoj razini, zahvaljujući dopuštenju prisustva kamera u sudnici. Gledatelji su mogli praktički u prvome redu svjedočiti suđenju u kojemu je gotovo nadljudski Simpson postao potencijalni ubojica, zbog čega je prema nekima, samo suđenje kulturni događaj svoje vrste. Svatko tko je suđenje pratio, mogao je steći svoje osobno mišljenje ili dileme oko pojedinosti vezanih uz slučaj, čime su građani svojom sviješću aktivno sudjelovali u suđenju. Upravo to je pomoglo rasplamsati nacionalnu pomamu u SAD-u za stvarnim zločinima i fascinaciju crnom kronikom.

Tolika publika koja je pratila suđenje, promijenila je i način razmišljanja medijskih mogula. *Entertainment Weekly* je u mjesecima suđenja primijetio kako su ocjene dnevnih sapunica i talk showova u SAD-u znatno pale istog trenutka kada je sudac Ito dopustio kamere u sudnici (Armstrong, 2016). To je usmjerilo orijentaciju medija na kriminalnu tematiku i senzacionalizaciju ubojstava- nešto za što se može tumačiti da se kosi s novinarskom etikom i poštovanjem prema žrtvama, ali društvo sadržaj brzo konzumira i uvijek traži nešto zanimljivo.

Afera je ostavila utjecaja i na ostala važna pitanja poput rasnih odnosa u SAD-u, policijskog tretmana Afroamerikanaca, obiteljsko nasilje i utjecaj novca na pravosudni sustav (Armstrong, 2016). Međutim, afera je također od Simpsona napravila još veću legendu nego što je već i bio u američkoj svijesti. Simpson nije bio poznat na način na koji danas imamo slavne osobe, gdje je nekome slavan neki youtuber, dok drugi za tu osobu nemaju pojma i nikada za nju nisu čuli. Simpson je bio svima poznat. Gotovo svi u američkom društvu, od starih do mladih, barem su

čuli za njegovo ime i imali njegovo lice u glavi i prije odvijanja same afere i osobito nakon iste (Bonesteel, 2016).

2.4.4 Važnost afere za *True crime* žanr

Slučaj je fenomen na više razina; sportskoj, kulturnoj, rasnoj, pravosudnoj, obiteljskoj. Afera je predstavila nezamisliv slučaj kakav je publika mogla očekivati samo na televiziji u nekoj seriji, a bila je riječ o stvarnome životu, stvarnim žrtvama, stvarnoj slavnoj osobi, zbog čega je toliko ljudi bilo privučeno pratiti slučaj, o kojem se i danas jednako priča.

O.J. Simpson je zbog ove afere i sam postao fenomen (neki će reći čak i legenda), jer je afera u kojoj je sudjelovao uspjela čak i nadmašiti njegove sportske uspjehe, koji su u svijetu sporta i dalje zavidni. Čovjek je to koji će ostati upamćen kao potencijalni ubojica koji se izvukao pred sudom, u 'suđenju stoljeća', za dva ubojstva.

O.J. Simpson afera predstavila je svojevrsnu prekretnicu za *true crime* žanr iz nekoliko razloga. Opseg medijske pokrivenosti i izvještavanja o slučaju doveo je do popularizacije žanra. Ljudi su počeli biti još više zainteresirani i fascinirani pričama o stvarnim zločinima, što je otvorilo put za razvoj *true crimea* na televiziji, knjigama, podcastima i svim ostalim medijskim formatima u kojima *true crime* danas pronalazimo.

Također, samo suđenje Simpsonu pokazalo je svu snagu medija u oblikovanju javnog mišljenja. Dokazano je koliko mediji mogu biti moćni u manipuliranju percepcijom javnosti o zločinima i pravdi koja slijedi iza zločina. To se pokazalo kao točka inspiracije za daljnji razvoj, ali i kritike *true crime* žanra.

Simpsonovo suđenje postavilo je temelje za nove načine prezentacije *true crime* priča. Nakon tog slučaja, mnogi su medijski kreatori počeli koristiti dramatične rekonstrukcije, intervju s ključnim svjedocima i druga sredstva kako bi prikazali zločine i pravosudne postupke. Ovaj stil prezentacije kasnije je postao prepoznatljiv u *true crime* žanru.

2.5 Bonny i Clyde sindrom

Naglim razvojem *true crime* žanra, kod medijskih publika su primijećeni neki obrasci ponašanja svojevrsni konzumaciji žanra. Jedan od takvih je Bonny i Clyde sindrom, poznat i pod nazivom hibristofilija. Odnosi se na fenomen u kojem javnost izražava simpatiju, empatiju i divljenje prema zločincima, ali i seksualnu privlačnost.

Fenomen je dobio ime po poznatom američkom paru, Clydeu Barrowu i Bonnie Parker, koji su tridesetih godina prošlog stoljeća terorizirali SAD izvršivši sveukupno 13 ubojstava tokom oružanih pljački. Bježali su od zakona sve dok ih u konačnici policija u Louisiani tijekom potjere 23. svibnja 1934. godine, nije ustrijelila. Kada je Parker upoznala Barrowa, već je bila udana za ubojicu koji je bio u zatvoru, stoga je jasno da ju je Barrow također privukao kao opasna osoba, zbog čega sindrom dobio ime po ovome paru (Gavin, 2014:6).

Sindrom je dobio na vidljivosti posljednjih desetljeća prošloga stoljeća u SAD-u, kada je zemljom haralo nekoliko serijskih ubojica, čiji su teror, a potom i suđenja, bila visoko praćena u medijima. Primjerice, „serijski ubojica Ted Bundy privlačio je veliku pozornost, čak je zaprosio jednu od svojih obožavateljica koja je kasnije s njime začela i kćer. Bračne ponude dobivali su i ostali ozloglašeni ubojice poput Richarda Ramireza, Charlesa Mansona i Jeffreya Dahmera“ (Senjan, 2021).

Slični slučajevi događali su se i u Hrvatskoj: „slučaj djevojke koja se u zatvoru u Lepoglavi udala za serijskog ubojicu Srđana Mladana, podsjetio je na takve slične priče iz SAD-a i vjenčanja nekih od najpoznatijih serijskih ubojica s djevojkama i ženama fasciniranim njihovim zločinima“ (Osojnik, 2019).

Slučaj Filipa Zavadlava, koji je 2020. godine zgrozio Hrvatsku kada je 11. siječnja te godine s 37 metaka iz automatske puške ubio trojicu muškaraca u Splitu, također bilježi pojavu ovog sindroma. Naime, još i prije samog odlaska u zatvor, kada je Zavadlav smješten u Klinku za psihijatriju na zagrebačkom Vrapču, obožavateljice su ga zasule pismima potpore.

„Dragi Filipe... početak je gotovo svakog pisma u kojem mu pripadnice ljepšeg spola crtaju srca i mahom pišu da nije sam, daju mu bezrezervnu podršku, bodre ga da izdrži, govore mu kako se sve nepravедno prelomilo preko njega, nadaju se da će i on njima pisati, obećavaju mu da će ga zauvijek čekati i izražavaju nadu da će jednog dana zajedno uživati na slobodi“ (vecernji.hr, 2020). Isto se nastavilo i nakon Zavadlavog odlaska u zatvor, nakon čega su ga hrvatski mediji poput Večernjeg lista, proglasili najpoželjnijim neženjom: „Zločin koji je šokirao Hrvatsku: Ubio trojicu muškaraca, a onda postao najpoželjniji neženja u zatvoru“, naslov je kojim je *vecernji.hr* obilježio treću godišnjicu od zločina (vecernji.hr, 2023).

Nedvojbeno je kako je do realizacije fenomena ovog sindroma došlo i zbog opsežne medijske pokrivenosti slučaja. Iako Hrvatska takav zločin kakav je počinio Zavadlav ne pamti, mediji su o zločinu, ali i samome počinitelju zločina, izvještavali iz svih mogućih kutova. Zavadlavov život koji je prethodio počinjenju djela analiziran je do najsitnijih detalja. Stoga ne čudi što je

lice mladog Splitsanina koje se tjednima vrtjelo po naslovnica medija i ostalih platforma, ukralo pažnju i nekim djevojkama, koje su Zavadlava, na tipičan Bonnie i Clydeovski način, počele romantizirati.

Važno je spomenuti i kako mediji često pridonose ovakvoj vrsti romantizacije, ovisno iz kojeg narativa prezentiraju priču o zločinu i samome zločincu. Naime, neki mediji zločince prikazuju kao moderne verzije Robin Hooda ili kao protivnike nepravednog sustava, zbog čega je Zavadlav naišao i na prilično veliku podršku općenite hrvatske javnosti, koja je suosjećala s mladićem koji je smaknuo muškarce koji su svojim utjerivanjem dugova i sumnjivim aktivnostima terorizirali splitsko podneblje.

Forenzička psihologinja Katherine Ramsland je istraživala žene koje su bile u vezama ili se čak udale za serijske ubojice, na temelju čega je napravila popis njihovih motiva ulaska u takve veze:

1. Uvjerenje da mogu „promijeniti“ zločinca kojim su opsjednute
2. Vide u zločincu dijete koje je on nekada bio te pokušavaju njegovati taj dio njegove osobnosti
3. Želja za dobivanjem javne pozornosti
4. Želja za proživljavanjem fantazije u kojoj izlaze sa 'savršenim dečkom'
5. Same ne mogu pronaći ljubav na normalan način
6. Traže odnose koji se ne mogu ostvariti na tradicionalan način (criminalmindsfandom.com)

Psiholog Leon F. Saltzer je iznio i hipotezu „da žene privlače ozloglašeni muški kriminalci poput serijskih ubojica, čak i unatoč njihovoj svijesti da je to moralno pogrešno, jer su serijski ubojice moderni oblik alfa mužjaka (s evolucijskog, psihološkog i povijesnog stajališta), koji je uvijek bio učinkovit u zaštiti ženki i njihovih potomaka od opasnosti“ (criminalmindsfandom.com).

Iako se cijeli fenomen Bonnie i Clyde sindroma može pokušati rastumačiti kroz spomenute faktore, važno je biti svjestan i moralnih implikacija koje proizlaze iz romantizacije takvih priča. Sindrom može izazvati izobličeno poimanje stvarnosti i umanjiti vladavinu pravde i poštivanja zakona koje treba vladati u svim društvima izgrađenima upravo na vladavini prava.

2.6 Sindrom nestale bjelkinje

Svake godine desetci tisuća ljudi nestanu. U SAD-u, s preko 300 milijuna stanovnika, gotovo svake godine nestane preko pola milijuna ljudi (statista.com). Međutim, vrlo malen broj nestalih pojedinaca dobije znatnu medijsku pozornost. Medijski istraživači su među prvima zamijetili ovaj fenomen. Naime, uočili su kako one osobe koje dobiju znatnu medijsku pokrivenost imaju zajednička dva obilježja: ženskog su roda i bjelkinje su. Upravo iz tih dviju činjenica razvio se tzv. 'Sindrom nestale bjelkinje'. Gwen Ifill, novinarka *The Washington Posta*, zaslužna je za imenovanje ovog fenomena (Lielbler, 2010: 549).

Američka javnost i akademska zajednica su prvi puta uistinu primijetili ovu pojavu u ljeto 2005. godine kada javnost „negodovala zbog izvanrednog odabira nekih nestalih osoba u odnosu na druge“ (Lielbler, 2010: 549). Naime, to ljeto je nestala 18-godišnja Natalee Holloway tijekom posjeta Arubi, a mediji su postali opsjednuti slučajem. Nakon njenog, postoji još mnoštvo drugih primjera u kojima se u medijima opsežno izvještavalo o zločinima nad bjelkinjama, osobito mladim i privlačnim kao što je to bila Holloway. Posljednji primjer ovog sindroma može se pronaći u nestanku mlade Amerikanke Gabby Petito. Slučaj je specifičan jer ga se može povezati i sa spomenutim sindromom, ali i opasnostima društvenih mreža i raspravama o zločinima u online svijetu.

2.6.1 Slučaj Gabby Petito

Gabby Petito, 22-godišnja atraktivna bjelkinja, nestala je u rujnu 2021. godine tijekom putovanja s dečkom u nacionalnim parkovima zapadnog SAD-a, a Petito je putovanje dokumentirala na svojim profilima na društvenim mrežama. Slučaj je postao od globalnog interesa upravo zbog eksplozivnog širenja hashtaga #FindGabbyPetito, a na Tik Toku, društvenoj mreži orijentiranoj na dijeljenje video sadržaja, mnogi su korisnici otvoreno raspravljali o slučaju i dijelili svoje sumnje i nagađanja. Tik Tok korisnici su se koristili tragovima postojeće Gabbyine *online* prisutnosti, kako bi pokušali zaključiti gdje se nalazi i uvjete pod kojima je ona nestala (Aguilar i dr., 2021). Tragovi naše *online* prisutnosti zovu se digitalni tragovi: bilo koji natpis koji je proizveden u digitalnom mediju, dakle bilo koja naša objava ili aktivnost na internetu koja se može pratiti (Venturini i sur., 2018, cit. prema Aguilar i dr., 2021). Mapiranje digitalnih tragova je u slučaju Gabby Petito podrazumijevalo korištenje geografskih oznaka s objava koje je Petito zajedno sa zaručnikom objavljivala na Instagramu, informacije s AllTrailsa (mobilne aplikacije za rekreacijske aktivnosti na otvorenom), navike slušanja glazbe na Spotifyju, aktivnost Pinterest računa te YouTube videa.

Rješavanje ovog slučaja potaknulo je i korištenje pojma „digitalni vigilantizam“ koji opisuje pojedince koji sudjeluju u korištenju tehnologija za pomoć kaznenom pravosuđu i naglašava komplicirane odnose vidljivosti i kontrole između javnosti i policije (Trottier, 2017, cit. prema Aguilar, 2021). O značaju ljudi koji korištenjem tehnologija sudjeluju u određenim istragama govori i Todd G. Shipley, predsjednik Udruge za istraživanje kriminala visoke tehnologije (HTCIA) koji kaže da sudjelovanje korisnika društvenih medija može biti izrazito od pomoći jer su oni ti koji, za razliku od policije, imaju vremena za detaljno istraživanje podataka koji su objavljeni *online* putem, podataka koje policija možda ne bi imala vremena obraditi (Aguilar i dr., 2021).

2.6.2 Prednosti i nedostaci *True Crime* TikToka

Ovakav oblik istraga čiji važan faktor čine obični korisnici društvenih mreža ima, kako svoje prednosti, tako i svoje mane. Ukoliko govorimo o prednostima *True Crime* TikTok-a važno je reći već spomenuto, a to je da korisnici društvenih mreža imaju vremena pročešljati podatke za koje policija možda ne bi imala vremena.

Iduća prednost je mogućnost osnivanja zaklada, prikupljanja sredstava i resursa te proširivanja ljudske snage potrebne za istragu (Reilly, 2021, cit. prema Aguilar i dr., 2021). Slakoff (2021) kaže da kad diskurs u kojem sudjeluje korisnik društvenih mreža postane viralan, taj korisnik ima tendenciju osjećati se kao da je izravan dio samog diskursa. Primjer toga je taj da je u roku od 20 dana nakon objave nestanka Gabby Petito, njezina praćenost na Instagram profilu porasla za 700 000 korisnika koji su se nadali da će Gabby biti pronađena. Iako je u ovakvim situacijama angažiranost građana poželjna i dobrodošla, ona sa sobom nosi i određene negativne posljedice.

Jordan Wildon, digitalni istražitelj koji prati dezinformacije na internetu na svom je Twitter profilu napisao kako objavljivanje svakog detalja bez provjere može biti kontraproduktivno, a ponekad čak i štetno (Wildon, 2021, cit. prema Aguilar i dr., 2021). Još jedan od nedostataka je nerijetko preopterećenje za policiju i ostale službe koje rade na slučaju zbog priljeva često istih informacija (Kim, 2021). No nisu samo društvene mreže bile prepune detalja i novih informacija o slučaju: slučaj je jednak tretman dobivao i kod tradicionalnih oblika medija poput televizije, gdje su se emitirali posebni segmenti u udarnom terminu vijesti, posvećeni samo ovom slučaju. Posljedično, to može dovesti do prezasićenja medijskog prostora istim slučajem.

2.6.3 Problematika Sindroma nestale bjelkinje

Nestanci ljudi drugih rasa obično ne izazivaju isti opseg medijskog interesa, unatoč tome što se događaju po višoj stopi. Izvješće sa Sveučilišta Wyoming pokazalo je da je od 2011. do 2020. godine prijavljen nestanak 710 autohtonih ljudi u toj državi, gdje su pronađeni posmrtni ostaci Gabby Petite (Robertson, 2021).

I znanstvena istraživanja, poput ono od strane Danielle Slakoff, docentice na Sveučilištu California koja istražuje kazneno pravosuđe i medije, ukazuju na učestalost imena nestalih bjelkinja u medijima: „Djevojke i žene koje su bjelkinje, dobivaju više početnih i ponovljenih izvještaja i segmenata u medijima“ (Robertson, 2021). Kao razlog za to, navodi kako su bjelkinje obično prikazane u medijima kao dobre osobe, dok su žene drugih rasa prikazane kao riskantne ili kao da na neki način i same sudjeluju u vlastitim nestancima. „Bijele žrtve obično se prikazuju kao u vrlo sigurnim okruženjima, pa je šokantno da se ovako nešto može dogoditi, dok se žrtve crnaca i latinoamerikanaca prikazuju kao u nesigurnim okruženjima, što u osnovi normalizira viktimizaciju“ (Robertson, 2021). Petite je primjerice, u jednom članku Washington Posta, prikazana kao „plavooka, plavokosa i željna avanture“, na što je Hakeem Jefferson, docent političkih znanosti Sveučilišta Stanford, upozorio kako to nisu relevantni podaci za priču i kako nepotrebno ističu rasu nestale osobe (Robertson, 2021).

Međutim, neka istraživanja pokazuju kako to nije samo slučaj kod nestanka bijelih osoba, već da se problem nalazi i u općenitom pristupu medija u SAD-u prema žrtvama zločina koje su Afroameričke ili neke druge rase. Studija iz 2020. je analizirala medijske priče o ubojstvima u Chicagu. Studija je pokazala da je manje vjerojatno da će crne žrtve dobiti medijsku pokrivenost veću od bijelih žrtava i manje je vjerojatno da će se o njima raspravljati kao o složenim i suosjećajnim osobama (Kim, 2021). Najnovija istraživanja pokazuju kako se ovakvi negativni trendovi prelijevaju i na društvene mreže. Michelle Jeanis, docentica za kazneno pravosuđe na Sveučilištu Louisiana, pokazala je u svojem istraživanju „da su objave na Facebooku o nestalim bijelcima dobile više angažmana i više klikova od postova o nestalim osobama drugih rasa“ (Kim, 2021).

Također, sindrom nestale bjelkinje može se povezati i medijskom teorijom o postavljanju dnevnog reda (*agenda setting*). Naime, „teorija o postavljanju dnevnog reda odnosi se na prisutnost i dostupnost informacija koje utječu na oblikovanje stavova kod publike“ (Vozab, 2019:65). Time mediji uvelike utječu na to kakvi će se razgovori i rasprave voditi u društvu, što posljedično utječe na same razine participacije u pojedinim slučajevima. Fokusiranjem

upravo na nestale bjekinja, poput Gabby Petito, mediji su direktno utjecali na iznimno veliku razinu participacije u istome, dok je njihov svjestan izbor bio ne posvećivati istu razinu medijskog prostora ostalim nestalim osobama.

3. *TRUE CRIME* ŽANR U 21. STOLJEĆU: DIGITALNE PLATFORME

Priča o Gabby Petito može poslužiti kao uvod u današnji fenomen *true crime* žanra. Žanr nije bio nikad popularniji, a na digitalnim platformama moguće je pronaći velik broj sadržaja specijaliziranog isključivo prema stvarnim zločinima i crnoj kronici oko nas. Oblici u kojima je žanr najzastupljeniji na digitalnim platformama jesu slijedeći:

1. Dokumentarci: Streaming platforme poput Netflix, Hulu, HBO Max i Amazon Prime Video nude širok izbor dokumentaraca na ovu tematiku. Primjerice, Netflix ima cijelu sekciju 'True Crime' posvećenu žanru. Dokumentarci istražuju stvarne zločine, prikazuju istrage, suđenja te detaljno prikazuju slučajeve kroz intervju sa stvarnim svjedocima, žrtvama, a u nekim slučajevima čak i samim izvršiteljima zločina. Također, ove platforme su prepoznale veliku zainteresiranost publike za žanr, stoga ulažu velike količine novaca u samu produkciju takvog sadržaja. Upravo zbog same kvalitete produkcije, načina snimanja, glumačke postave, ali i same promocije takvih dokumentaraca, nakon svojih premijera redovito se nalaze u top 10 najgledanijih sadržaja na platformama, kako u svijetu, tako i u Hrvatskoj.

Posljednjih godina se to toliko intenziviralo, da svake godine postoji barem nekoliko *true crime* dokumentarnih serija koje su rušile rekorde gledanosti i ispisivale stranice internetske povijesti. Prošle godine je tako bilo s visoko praćenom Netflixovom serijom '*Dahmer-Monster: The Jeffrey Dahmer Story*' o istoimenom stvarnom serijskom ubojici, a sam Netflix je objavio kako je serija skupila više od 1 milijardi sati gledanja. „Prvi dio antologijskog serijala Ryana Murphyja i Iana Brennana tek je treći naslov koji je dostigao tu prekretnicu u samo 60 dana, a drugi je serijal na engleskom jeziku“ (Cohen, 2022).

2. Podcasti: *True crime* podcasti kao razgovorni tip rasprave o stvarnim zločinima su iznimno popularni na platformama poput Spotifyja, Apple Podcasta i Google podcasta. Pružaju audio naracije o stvarnim zločinima, kombinirajući istraživanje, intervju i detaljnu rekonstrukciju događaja, nerijetko uz jednog ili više sugovornika, kako bi se stvorila napeta i uzbudljiva atmosfera koja će privući slušatelje. Točan broj *true crime* podcasta je teško procijeniti jer se nove podcast emisije posvećene stvarnim zločinima, neprestano stvaraju. Tako postoje *true crime* podcasti 'specijalizirani' za određene grane stvarnih zločina, primjerice: neriješeni slučajevi, slučajevi u koje su uključene i slavne osobe, serijski ubojice, poznata ubojstva, forenzičke analize i slično.

Postoji čak i nekoliko slučajeva u kojima su upravo *true crime* podcasti pomogli u razrješenju slučaja. Primjerice, Australac Chris Dawson koji je ubio svoju ženu prije 40 godina, osuđen je

nakon detaljne ponovne istrage slučaja od strane *true crime* podcasta naziva *'The Teachers Pet'* (Sherwood, 2022). Također, još jedan primjer je *true crime* podcast *'Serial'* koji je pratio slučaj ubojstva srednjoškolske učenice Hae Min Lee 1999. godine u Baltimoreu. Za to ubojstvo je bio osuđen Adnan Syeda na doživotan zatvor, iako je od početka tvrdio da je nevin. Podcast je detaljno istraživao dokaze, intervjuirao svjedoke i pokretao pitanja o osuđivanju Syeda, ukazujući na dva alternativna osumnjičenika. Kao rezultat toga, slučaj je ponovno otvoren i Syed je dobio priliku za ponovno suđenje, na kojem je u konačnici presuda protiv njega zbog manjka konkretnih dokaza, odbačena (Wong, 2023).

3. You Tube: mnogi youtuberi stvaraju sadržaj povezan s *true crimeom*, a nerijetko na sličan narativan način kao i kod podcasta, istražuju stvarne zločine, dok neki rade svoje autorske mini-dokumentarce. Medijske kompanije poput Buzzfeeda upravo na You Tubeu produciraju svoju iznimno popularnu *true crime* seriju *Buzzfeed Unsolved*, koja ima čak sedam sezona, uz nekoliko specijala. Serija je stekla veliku popularnost jer kombinira zabavan stil prezentacije i ozbiljan pristup istraživanju. Svaka epizoda prati voditeljski duo koji čine Ryan Bergara i Shane Madej u istraživanju novog slučaja. S You Tubea kao platforme u žanru su se još istaknule Kendall Rae, Danelle Hallan i *Crime Pays But Botany Doesn't*, koji istražuje povezanost botanike i stvarnih zločina. You Tuberi u *true crime* žanru većinom djeluju kao samostalni istražitelji i analitičari događaja koji su se desili, u najvećem broju slučajeva bez pristupa izvorima koji bi im pomogli u stvarnom razrješavanju neriješenih slučajeva. Ipak, neizostavan je njihov doprinos popularizaciji žanra i osvješćivanju te educiranju publike o stvarnim zločinima (Stephens, 2022).

4. Društvene mreže: Twitter, Facebook, Tik Tok, Instagram i Reddit kao društvene online platforme također imaju visok broj sadržaja posvećenog *true crime* žanru, putem npr. specijaliziranih grupa za diskusiju stvarnih zločina. Tako grupa *'True Crime Discussion'* na Redditu ima čak 803 tisuće korisnika. Grupa funkcionira poput foruma na kojem se može raspravljati o stvarnim zločinima, a najpopularnije priče se nalaze na početku feeda. Za one koji vole interaktivniji oblik konzumiranja sadržaja, *true crime* je iznimno popularan na Tik Toku, društvenoj mreži specijaliziranoj za objavljivanje video uradaka vremenski kraćih u usporedbi s You Tubeom. Hashtagovi pod kojima se nalaze videi vezani uz žanr, poput *#truecrimestories*, *#truecrime*, *#truecrimeobsessed* broje preglede od nekoliko milijardi, što je najveći dokaz popularnosti žanra. Također, valja uzeti u obzir i činjenicu kako je upravo Tik Tok trenutno najpopularnija društvena mreža među mladima u dobi od 18-24 godine života (419.9 milijuna korisnika), prema istraživanju objavljenom na dataportal.com (2022).

5. Blogovi i web stranice: na specijaliziranim blogovima i web stranicama posvećenima stvarnim zločinima, mogu se pronaći detaljne analize, kronologije slučajeva, članci, intervjui te ostali materijali posvećeni *true crimeu*. Primjer takve stranice je *'The Charley Project'* koja se fokusira na nestale osobe, a nazvana je prema nestalom dječaku Charlieju Rossu, koji je nestao 1874. godine (charleyproject.org., 2023). Stranica poput te je i *The Doe Network* koja je globalna volonterska organizacija koja se bavi identifikacijom nestalih osoba i pomoći u pronalasku istih. Još jedna internetska stranica posvećena žanru je i *crimereads.com*, koji pokriva razne aspekte *true crimea*, a na stranici se mogu pronaći i recenzije te kritike na *true crime* knjige, filmove, dokumentarce. Stranice poput *crimewatchers.com* povezuju amaterske istražitelje, novinare, obitelji žrtava i svjedoke kako bi zajedno radili na rješavanju problema.

3.1 Uloga digitalnih platformi u popularizaciji žanra

Uz toliki velik broj sadržaja posvećenom *true crimeu* na digitalnim platformama, ne čudi što možemo govoriti o renesansi ovog žanra. Ona se može objasniti na nekoliko načina:

1. Ljudska znatiželja: opsesija *true crime* žanrom može se objasniti iz perspektive ljudske znatiželje: „obećaje odgovore na ozbiljna pitanja o ljudskom ponašanju, žanr izaziva ovisnost jednako kao što su to radili starinski romani s mističnom tematikom, zbog naše neutažive ljudske znatiželje o sablasnom i zabranjenom (Murley, 3:2008). Ipak, u lipnju ove godine u Južnoj Koreji se desio ekstreman primjer ljudske znatiželje povezane s *true crimeom*. Naime, 23-godišnja djevojka koja je *true crime* fanatik, počinila je ubojstvo i raskomadala tijelo žrtve iz znatiželje i da iskusi kakav je to osjećaj počiniti ubojstvo. Počiniteljicu je „vodila njezina želja da stvarno ubije nekoga nakon što je postala opsjednuta ubojstvom iz TV programa i knjiga. Konzumirala je brojne *true crime* TV emisije i posuđivala kriminalističke knjige iz knjižnice“ (Sankaran, 2023). Policija je izvijestila kako su na njenom mobitelu pronašli tromjesečnu povijest pretraživanja informacija o tome kako sakriti ljudski leš.

2. Interaktivnost i zajedništvo: digitalne platforme stvaraju interaktivno okruženje za razmjenu teorija, mišljenja i rasprava o *true crimeu*. Ovakva vrsta interaktivnosti mijenja dinamiku odnosa između potrošača i sadržaja, „uključujući veći pristup prethodno nedostupnim informacijama, stvaranje zajednica obožavatelja i kritičara pravog zločina, dokumentaciju otvorenih slučajeva koji se ponekad riješe ili riješe zbog izravnog sudjelovanja gledatelja i razvoja kritičkog senzibiliteta oko pravog zločina koji izbjegava tabloidizam i daje prednost produktivnoj analitičkoj misli o ubojstvu i zločinu“ (Murley, 133:8).

3. Produkcija visoko kvalitetnih sadržaja: digitalne platforme preoblikovale su način produkcije *true crime* sadržaja. Ulaganje u kvalitetnu produkciju rezultira atraktivnim i profesionalno izrađenim sadržajem što privlači publiku i čini ih zainteresiranima za konzumaciju *true crime* žanra.

4. Senzacionalizam i adrenalin: posebnost žanra je da može učiniti da se sam gledatelj osjeća kao detektiv koji istražuje zločin: „pojam gledatelja kao detektiva - dešifrira tragove i odlučuje o pitanjima krivnje i nevinosti“ (Horeck, 2019: 125) što pridonosi razvoju adrenalina koji publiku drži prikovanima uz *true crime* sadržaj.

5. Visoka dostupnost i praktičnost: *true crime* žanr je zainteresiranoj publici nikada dostupniji i zbog općenite digitalne povezanost svijeta. Do željenog sadržaja nerijetko nas dijeli tek nekoliko klikova. Također, u obzir valja uzeti i algoritme digitalnih platformi, koji nerijetko sami predlažu *true crime* tematiku ako uoče da je korisnik pokazao bilo kakav interes prema istome.

3.2 Žene i *True crime* žanr

Istraživanje objavljeno 2010. godine u časopisu *Social Psychological and Personality Science* je otkrilo kako su žene više od muškaraca zainteresirane za *true crime* žanr zbog „edukacijskog aspekta, psihološkog aspekta i jer su žrtve zločina često žene“ (Hane, 2022). U vrijeme istraživanja žanr nije bilo moguće pronaći na svim platformama na kojima je on danas široko dostupan, pa su istraživači u istraživanju koristili recenzije *true crime* knjiga na Amazonu te ustanovili kako je 70% recenzija napisano upravo od strane žena. Kako bi fenomen bolje istražili, istraživači su skupini od 14.000 muškaraca i žena dali izbor između dvije knjige, jedna koja je sadržavala detalje o tome kako je žrtva pobjegla, a druga nije.

Rezultati su pokazali kako su žene češće od muškaraca birale knjigu s detaljima o tome kako je žrtva pobjegla. „Žene su u usporedbi s muškarcima preferirale *true crime* knjige nad drugim knjigama koje se temelje na temama nasilja. Dodatno, žene će uživati u ovakvim knjigama više nego muškarci (čak i kad su ih muškarci odabrali za čitanje), dok muškarci više uživaju u knjigama o ratovanju ili bandama, više nego žene koje su odabrale knjige s tematikama ratovanja ili bandi“ (Vicary i Fraley, 2010:83). Zbog takvih rezultata provedene studije, Diana Yates (2010), urednica znanstvene rubrike Illinois News Bureau, ustvrdila je kako „kada je riječ o nasilnoj publicistici, muškarci su s Marsa, planeta rata, ali su žene sa Zemlje, planeta serijskih ubojica i nasumičnih ubojstava.“

S popularnošću žanra posljednjih godina, ostali istraživači i kreatori sadržaja su također uočili fenomen ženske fascinacije kriminalističkom tematikom, posebno onom iz domene stvarnog života. Primjerice, velika većina ljudi koji prate podcaste o stvarnim zločinima na Twitteru su žene. *My Favorite Murder*, jedan od popularnih *true crime* podcasta, ima najveću razliku između muških i ženskih pratioca, s više od 80% ženskih i tek 20% muških pratioca (Luzong, 2022). Istraživanje koje je vodila Amanda Vicary, kriminalistička psihologinja koja je sudjelovala i u istraživanju iz 2010. godine, pokazalo je da se broj žena zainteresiranih za *true crime* žanr povećao za 16% u 2019. godini, a drugo istraživanje provedeno od strane ABC-a je pokazalo kako je do porasta popularnosti *true crime* podcasta došlo zbog rastućeg apetita za žanrom među ženama. Tako je i *true crime* podcast *Wine and Crime* izvijestio da od pola milijuna preuzimanja koje imaju svaki mjesec, 85% njihove publike čine žene (Sharma, 2020).

Važan nalaz istraživanja iz 2010. godine je kako žene *true crime* sadržaj konzumiraju zbog faktora preživljavanja u opasnim situacijama: „dok konzumiraju ovaj sadržaj, žene podsvjesno upijaju informacije o suočavanju s užasnim situacijama i trikove za prepoznavanje znakova koji bi mogli dovesti do nasilja (Sharma, 2020). Naime, žene su, pa tako i u Hrvatskoj, najčešće žrtve nasilja. Tako je *true crime* sadržaj postao moćno oružje za žene koje se boje da bi mogle postati žrtve nasilnih zločina, dopuštajući im da se psihički pripreme na mogućnost da i same postanu žrtve (Luzong, 2022).

Tako je došlo i do razvijanja grane kriminologije naziva 'viktinologija' koja proučava učinke nasilnih zločina na žrtve, odnos između žrtava i pravosudnog sustava te interakcije između žrtava i kriminalaca. U sklopu te grane, razvilo se nekoliko teorija koje pokušavaju ustanoviti zašto bi ubojice bili privučeni određenim ljudima kao žrtvama zbog njihove relativne ranjivosti, umjesto da počinitelje prikazuju kao inteligentne pojedince koji znaju iskoristiti te ranjivosti (Luzong, 2022). Grand Canon University (2019) opisuje navedene tri teorije:

1. Teorija postajanja žrtvom: teorija sugerira da osnovne karakteristike žrtve poput spola, rase, seksualne orijentacije ili etničke pripadnosti potiču zločin. Na temelju određenih karakteristika, zločinac bi mogao izdvojiti žrtvu. Ova teorija se poklapa i s poražavajućim statistikama žena kao žrtava nasilnih zločina upravo zbog svog spola.

2. Teorija životnog stila: sugerira da određeni ljudi mogu postati žrtve zločina zbog svojih izbora i načina života. Primjerice, samostalno hodanje noću u opasnim područjima, upadljivo nošenje skupog nakita, ostavljanje otključanih vrata ili druženje s kriminalcima su neke od karakteristika načina života koje mogu posljedično dovesti do viktimizacije.

3. Teorija devijantnog mjesta kaže da postoji veća vjerojatnost da će postati žrtvom zločina kada je izložen opasnim područjima. Drugim riječima, veća je vjerojatnost da će pljačkaš ciljati na osobu koja sama šeta po mraku u lošem susjedstvu. Što češće osoba odlazi u loše susjedstvo gdje je nasilni zločin uobičajen, to je veći rizik od viktimizacije, navodi Grand Canon University koje održava studij pravosuđa.

4. ETIČKI PROBLEMI *TRUE CRIME* ŽANRA

S tolikom popularnošću žanra, postavlja se i pitanje etičnosti samog žanra. Neka od etičkih pitanja vezana uz žanr jesu sljedeća: koliko je etično što se stvarni zločini prikazuju na način na koji se prikazuju putem različitih medijskih platforma, nerijetko na senzacionalistički i invazivan način? Koliko je to u redu s obzirom na žrtve takvih zločina, njihove obitelji i sve ostale koji su bili pogođeni zločinima koje *true crime* žanr u tanko iznova analizira i gotovo pa glorificira? Što za publiku znači izloženost nasilju i zločinima koje *true crime* nudi? Odgovore na takva pitanja i ostale etičke dileme žanra pokušali su ponuditi pojedini znanstvenici.

Jedan od prvih etičkih problema *true crime* žanra je nepoštovanje privatnosti. *True crime* žanr „često djeluje bez pristanka ljudi koji su u središtu ovih tragedija. Može glamorizirati ubojice i lažno predstavljati žrtve. Čak i oni s dobrim namjerama mogu nanijeti štetu. To je teško izbjeći kada se radi o zabavnom proizvodu koji se temelji na najgorem trenutku u nečijem životu“ (Knox, 2023). Zbog toga Rutman (2014) žanr smješta u *infotainment*: „izvještavanjem o detaljima stvarnog zločina na senzacionalistički način, žanr se može opisati kao *infotainment*-miješanje informacija i zabava“ (2014:1).

Također, moralna osjetljivost je još jedan od problema žanra. *True crime* žanr „opsjednut je potpunim vizualnim užasom tijela: snimka obdukcije, krupni planovi tragova rezanja i rana od vatrenog oružja na tijelima, modrica ili modrica na mesu, lokvi krvi, mrlja i prskanja u fizičkim prostorima u kojima se dogodilo ubojstvo, sve je to prikazano u žanru, s različitim vizualnim intenzitetom, zbog čega su neki kritičari *true crime* žanr nazivali 'krimi pornografijom“ (Murley, 2008:5). Upravo takvim fokusiranjem na zločin i eksplicitne detalje zločina, zasjenjuje se stvarna patnja ljudskih žrtava pogođenih takvim zločinima, čime se u konačnici i smanjuje empatija publike na takve vrste užasa.

Iz nerijetko problematičnog portretiranja događaja i sudionika *true crimea*, rađa se i problem senzacionalizma. U žanru postoji tendencija da se zadržava na životima i patologijama ubojica ili kanonizira policija i uključeni detektivi, nauštrb žrtava i pogođenih obitelji (Wright, 2020:11). „Ova tendencija je dijelom posljedica potrebe da se počinitelje mitologizira kao čudovišta u svrhu psihološke utjehe (...) i stvaraju okolnosti u kojima se policija na sličan način mitologizira u nadljudske heroje koji su u stanju poraziti takva čudovišta“ (Wright, 2020:12). Takav iskrivljen i senzacionalistički pristup stvarnim zločinima se kosi s etičkom i moralnom odgovornošću prema žrtvama i onima koji još uvijek nose posljedice zločina, primjerice, žrtava koji pate od PTSP-a.

Prekomjerna konzumacija samog žanra može i negativno utjecati na psihičko stanje i mentalnu dobrobit samih publika. Može izazvati paranoju, anksioznost i negativne emocije. „Strah može postati pojačan: mogli bi posvuda tražiti tragove kriminalaca ili imati problema sa spavanjem; mogli bi izbjegavati određena mjesta zbog sve većeg osjećaja nelagode zbog svijeta koji ih okružuje; svijeta u kojem stanuju serijski ubojice, ubojice i provalnici“ (Robb-Dover, 2023).

U konačnici, sami mediji koji opsežno izvještavaju o stvarnim zločinima često prelaze granice etičkog izvještavanja u svim navedenim faktorima: senzacionalizmu, nepoštovanju privatnosti, moralno upitnom izvještavanju pomiješanom s zabavom; *infotainmentu*. Osim toga, mogu poticati razvoj teorija zavjera i pretpostavke o krivcima i prije završetka pojedinih slučajeva stvarnih zločina, ali i razvoj određenih sindroma poput ranije opisanih Bonny i Clayde i Sindroma nestale bjelkinje, čime produbljuju etičku opravdanost i popularnost samog žanra.

Zbog ovih razloga, Wright zaključuje kako „svijest o društvenim čimbenicima koji okružuju *true crime* postaje etička nužnost, što znači osim provođenja dubinskog istraživanja događaja, njegovo jasno prikazivanje bez senzacionalizma, humanizaciju uključenih figura uz izbjegavanje njihovog veličanja, a svojim izvještavanjem trebaju pokazati svijest o čimbenicima stvarnog svijeta i društvenim okolnostima koje okružuju događaj“ (2020: 13-14).

5. METODOLOGIJA

S obzirom na prethodno opisani fenomen *true crime* žanra u medijima i kod publike koja isti revno upija, provedeno je istraživanje kako bi se isti fenomen dublje spoznao. Cilj je istražiti povezanost između publika i *true crime* žanra. Konkretno, želi se odgovoriti na iduća istraživačka pitanja:

1. Zašto publike konzumiraju *true crime* žanr?
2. Smatraju li publike kako je veza između *true crime* žanra i medija problematična?
3. Koje emocije *true crime* žanr potiče kod publike?
4. Što ispitanici misle o glorifikaciji zločinaca u *true crime* žanru?

Istraživanje je provedeno metodom ankete. Riječ je o standardiziranom postupku „s pomoću kojeg se potiču, prikupljaju i analiziraju izjave odabranih ispitanika s namjerom da se dobije uvid u njihove stavove, mišljenja, preferencije, motive ili oblike ponašanja“ (Lamza Posavec, 2014:82). Ova metoda je korištena jer je „jedini način na koji možemo istražiti motivaciju, stavove, uvjerenja, osjećaje, percepcije i očekivanja (ispitanika) je pitajući“ (Corbetta, 2003:116).

Ciljana populacija jesu oni pojedinci koji *true crime* žanr konzumiraju. Budući da je sam žanr iznimno popularan, anketa je primarno podijeljena na Facebook i Reddit stranicama posvećenima *true crime* tematici, upravo zbog pretpostavke kako takvi ispitanici mogu najbolje ponuditi odgovore na navedena istraživačka pitanja. Ipak, budući da je sam žanr iznimno popularan i kod opće populacije, anketa je podijeljena i javno na društvenim mrežama, kako bi bilo tko zainteresiran za sudjelovanje u istraživanju mogao istome pristupiti. Iz tog razloga, konačni uzorak ispitanika je neprobabilistički uzorak dobrovoljaca koji su se svojevremeno odazvali na sudjelovanje u anketnom ispitivanju. Ipak, važno je naglasiti kako uzorak dobrovoljaca „ne omogućuje poopćavanje dobivenih rezultata na ukupnu populaciju iz koje su izabrani“ (Lamza Posavec, 2014: 117), tako da su dobiveni rezultati prikaz 'stanja' samo kod malog dijela goleme publike *true crime* žanra.

Anketa se sastojala od 21 pitanja, a provedena je u vremenskom periodu od deset dana u periodu od 17. do 26 lipnja 2023. U nastavku slijede rezultati provedenog istraživanja.

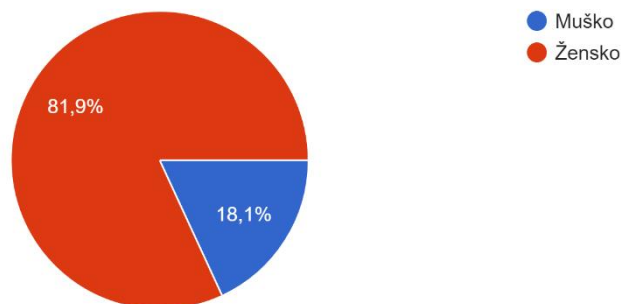
6. REZULTATI ISTRAŽIVANJA

6.1 Opći demografski podaci o ispitanicima

U istraživanju je sudjelovalo 116 ispitanika, od čega 95 ženskih, a 21 muških ispitanika.

Spol?

116 odgovora

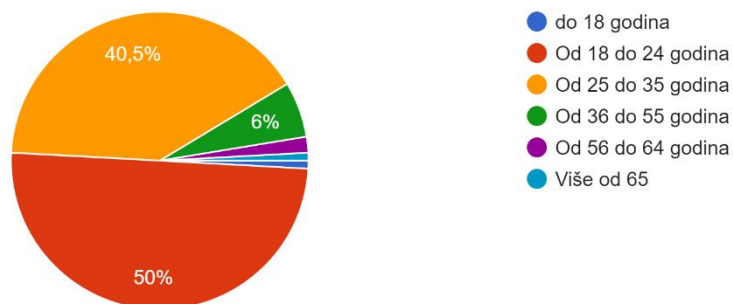

Graf 1: Spol ispitanika

Najveći broj ispitanika, njih 50% spada u dobnu skupinu od 18 do 24 godine, a 40,5% ispitanika u skupinu od 25 do 35 godina. Sedmero ispitanika spada u skupinu od 36 do 55 godina, dvoje u skupinu od 55 do 64 godina, a jedan ispitanik je imao više od 65 godina te jedan manje od 18 godina. Sukladno tome, može se ustvrditi kako uzorak ispitanika spada u mlađu populaciju publike *true crime* žanra.

Koliko imate godina?

116 odgovora

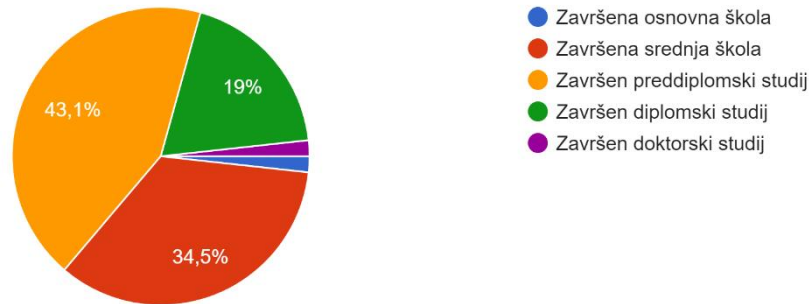

Graf 2: Dob ispitanika

Što se tiče najviše razine obrazovanja ispitanika, 50 ispitanika (43,1%) ima završen preddiplomski studij, 40 ispitanika ima završenu srednju školu (34,5%), 22 ispitanika je

završilo diplomski studij (19%), dok dvoje ispitanika ima završenu samo osnovnu školu, a dvoje doktorski studij.

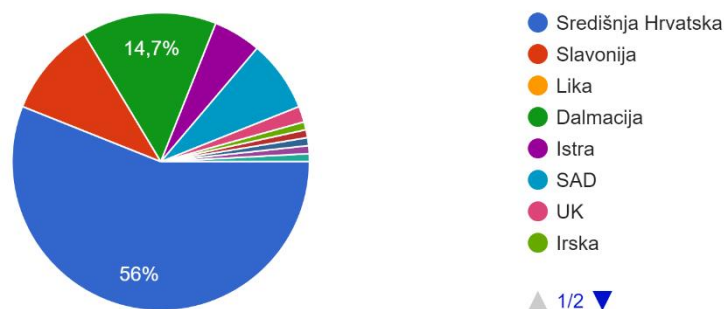
Najviša završena razina obrazovanja
116 odgovora

Graf 3: Obrazovanje ispitanika

Najveći broj ispitanika dolazi iz središnje Hrvatske, njih 65, odnosno 56%. Potom slijedi Dalmacija sa 17 ispitanika i Slavonija s 12 ispitanika. Potom slijedi SAD s devetero ispitanika te Velika Britanija s dvoje ispitanika. Po jedan ispitanik je pristupio anketi iz Irske, Vijetnama, Pakistana, Češke i Kanade. Anketa je provedena i na engleskom jeziku što je omogućilo sudjelovanje spomenutim ispitanicima koji nisu iz Hrvatske.

Odakle ste?
116 odgovora

Graf 4: Mjesto stanovanja ispitanika

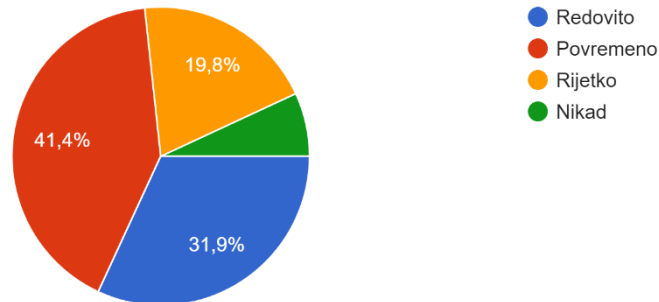
6.2 Konzumacija *true crime* žanra

Na pitanje koliko često konzumirate *true crime* medije (knjige, dokumentarce, podcaste, serije itd.), najviše ispitanika, njih 48 (41,4%), reklo je kako ih konzumira povremeno. Žanr redovito

konzumira 37 ispitanika (31,9%), dok njih 23 (19,8%) rijetko. Osmero ispitanika je reklo kako žanr ne konzumira nikad, ali su odgovorili i na sva iduća pitanja u anketi.

Koliko često konzumirate true crime medije (knjige, dokumentarce, podcaste, serije itd.)?

116 odgovora

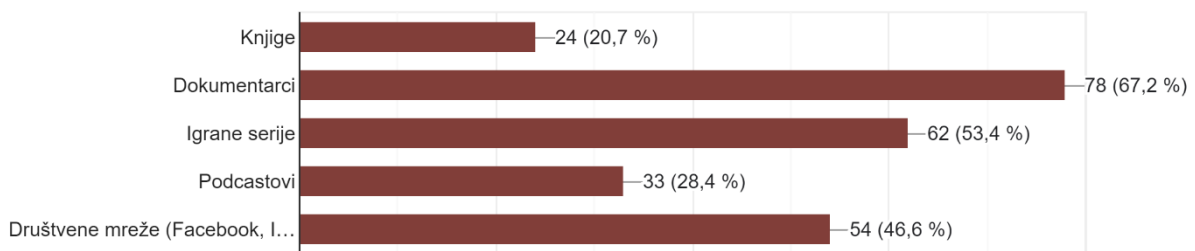
Graf 5: Učestalost konzumacije *true crime* žanra

Što se tiče načina na koji najčešće konzumiraju *true crime* žanr, ispitanicima je bilo ponuđeno nekoliko mogućnosti s višestrukim odabirom, a prednjače dokumentarci s 67,2%, odnosno 78 ispitanika. Slijede igrane serije za koje je 62 ispitanika (53,4%) reklo kako žanr konzumiraju putem istih, a nakon njih slijede društvene mreže s 54 ispitanika (47%), podcastovi s 33 ispitanika (28,4%) i knjige s 24 ispitanika (20,7%).

Ovakve brojke potvrđuju popularnost *true crime* dokumentaraca, ali i društvenih mreža čiji su najveći korisnici upravo mladi koji čine većinski dio uzorka ispitanika.

Na koji način konzumirate true crime žanr?

116 odgovora

Graf 6: Način konzumacije *true crime* žanra

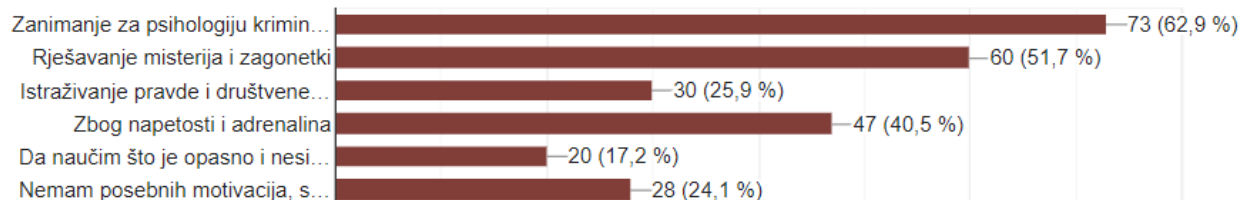
Slijedilo je pitanje 'Koji su razlozi zbog kojih konzumirate *true crime* žanr?', a ispitanicima je također bila ponuđena mogućnost višestrukog odabira odgovora, jer motivacija za interes za pojedinim temama može biti višestruka.

Najveći broj ispitanika, njih 73, odnosno 62,9% je reklo kako *true crime* žanr konzumiraju zbog zanimanja za psihologiju kriminala i motivaciju zločinaca. Rješavanje misterija i zagonetki je razlog koji je navelo 60 (51,7%) ispitanika. Napetost i adrenalin samog žanra su razlog za konzumaciju istog za 47 (40,5%) ispitanika. Istraživanje pravde i društvene svijesti je razlog konzumacije za 30 (25,9%) ispitanika, a 28 ispitanika (24,1%) nema nikakvih posebnih motivacija za konzumiranje žanra, samo im je zanimljiv. Dio ispitanika, njih 20 (17,2%) želi naučiti što je opasno i nesigurno konzumiranjem žanra. Ostatak ispitanika se izjasnio kako ne konzumiraju *true crime* žanr.

Koji su razlozi zbog kojih konzumirate *true crime* žanr?

 Kopiraj

116 odgovora

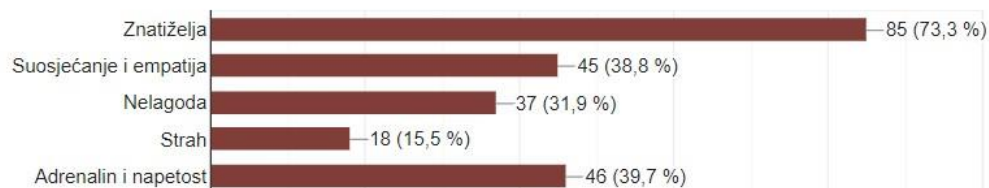
Graf 7: Razlozi konzumacije *true crime* žanra

Što se tiče utjecaja *true crime* žanra na emocije kod ispitanika, 85 ispitanika (73,3%) reklo je kako žanr kod njih budi znatiželju. Od ostalih osjećaja koje žanr kod ispitanika budi, slijede adrenalin i napetost (39,7%), suosjećanje i empatija (38,8%) nelagoda (31,9%) i strah (15,5%).

Kako konzumacija *true crime* žanra utječe na vaše emocije?

 Kopiraj

116 odgovora

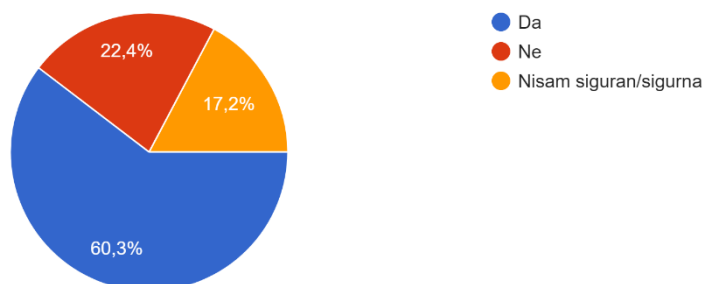

Graf 8: Utjecaj *true crime* žanra na emocije ispitanika

Na pitanje smatraju li kako konzumacija *true crime* žanra može imati negativan utjecaj na ljude kroz povećanje anksioznosti i straha, 60,3% ispitanika smatra kako je to moguće, 17,2% smatra kako nije, dok ostatak ispitanika (22,4%) nije siguran.

Smatrate li da konzumacija true crime žanra može imati negativan učinak na ljude kroz povećanje anksioznosti i straha?

116 odgovora

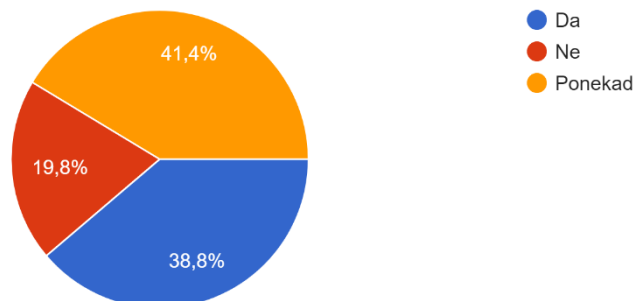

Graf 9: Negativan utjecaj žanra na ljude

Iduće je pitanje ankete glasilo 'Razgovarate li o *true crime* žanru s drugima?' te je 48 ispitanika (41,4%) reklo kako razgovara ponekad, dok je 45 ispitanika (38,8%) reklo kako razgovara. Ostatak od 23 ispitanika (19,8%) o žanru ne razgovara s drugim ljudima.

Razgovarate li o true crime žanru s drugima?

116 odgovora

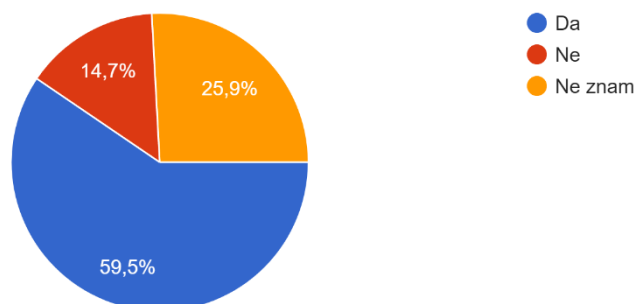

Graf 10: Razgovaranje o *true crime* žanru s drugima

Na pitanje 'Mislite li da je *true crime* žanr pridonio pri zadržavanju zločinaca u središtu pozornosti?', 59,5% ispitanika misli kako je, 14,7% misli da nije, dok 25,9% ispitanika nije sigurno.

Mislite li da je true crime žanr pridonio pri zadržavanju zločinaca u središtu pozornosti?

116 odgovora

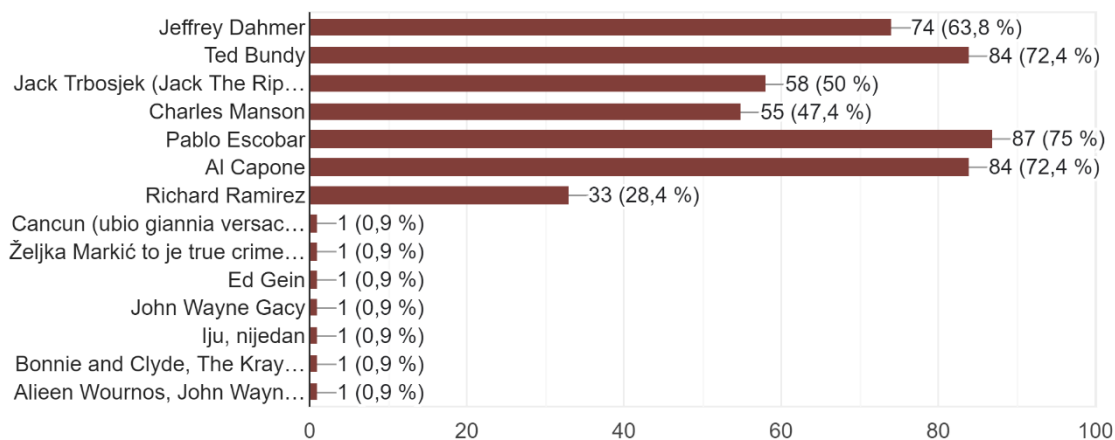
Graf 11: True crime žanr i zadržavanje zločinaca u središtu pozornosti

Na sljedećem pitanju ispitanici su od nekoliko ponuđenih, morali izabrati one zločince za koje smatraju kako imaju celebrity status. Ponuđena su im sljedeća imena, uz njihove fotografije kako bi lakše raspoznali o kome je riječ: serijski ubojice Jeffrey Dahmer, Ted Bundy, Charles Manson i Richard Ramirez (četvorka o kojoj je napravljen velik broj ekranizacija i čiji su slučajevi bili u središtu medijske pozornosti), gangster Al Capone, kolumbijski narko-bos Pablo Escobar te Jack Trbosjek, kod čijeg je imena bila ponuđena ilustracija budući da nikada nije uhvaćen niti je saznat njegov stvaran identitet. Ispitanici su imali i opciju vlastitog dodavanja zločinaca za koje smatraju da spadaju u kategoriju celebrityja, a ponuđen im je višestruki odabir zbog postojanja mogućnosti kako smatraju da više njih od ponuđenih mogu spadati u spomenutu kategoriju.

Zločinac s uvjerljivo najvećim celebrity statusom je za 87 ispitanika Pablo Escobar, a slijede Ted Bundy s 84 ispitanika i Al Capone s 84. Slijedi Jeffrey Dahmer sa 74 ispitanika, Jack Trbosjek s 58 ispitanika, Charles Manson s 55 ispitanika, a Richard Ramirez ima celebrity status za 33 ispitanika. Od ostalih imena koja su pojedini ispitanici sami navodili, našli su se serijski ubojice Ed Gein, John Wayne Gacy, Dennis Rader poznatiji pod nadimkom BTK, Andrew Cunanan, ubojica talijanskog modnog dizajnera Giannija Versacea te Bonnie i Clyde.

Koji od ovih zločinaca ima po vama celebrity status?

116 odgovora

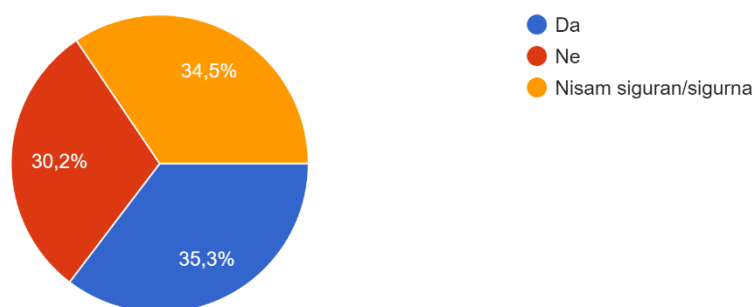

Graf 12: Zločinci s celebrity statusom

Ispitanike je valjalo pitati i smatraju li kako *true crime* glorificira zločince. Da je tome tako, misli 41 ispitanik (35,3%), da nije misli 35 ispitanika (30,2%), a značajan broj od 40 ispitanika (34,5%) nije sigurno.

Mislite li da true crime žanr glorificira zločince?

116 odgovora

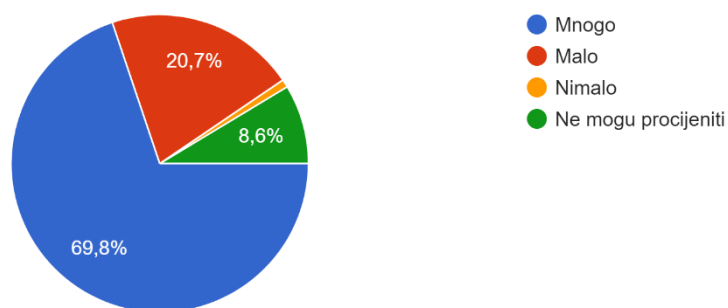
Graf 13: Glorifikacija zločinaca putem *true crimea*

6.3 Mediji i *true crime* žanr

Idući dio ankete je bio posvećen vezi između medija i *true crime* žanra, a prvo pitanje posvećeno toj vezi je glasilo 'U kojoj mjeri smatrate kako su mediji (novine, TV, radio, internetski portali itd.) zaslužni za popularizaciju *true crime* žanra? Čak 81 ispitanika (69,8%) smatra kako su mediji mnogo zaslužni za popularizaciju žanra, 24 ispitanika (20,7%) misli kako su malo zaslužni, 10 ispitanika (8,6%) ne može procijeniti, a samo jedan ispitanik smatra kako mediji nisu nimalo zaslužni za popularizaciju žanra.

U kojoj mjeri smatrate kako su mediji (novine, TV, radio, internetski portali itd.) zaslužni za popularizaciju *true crime* žanra?

116 odgovora

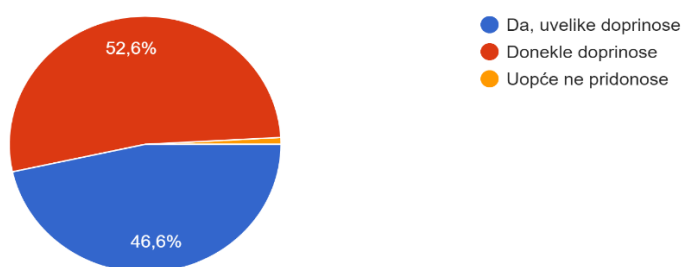

Graf 14: Zaslužnost medija za popularnost *true crime* žanra

Na pitanje 'Smatrate li da mediji doprinose senzacionalizmu i iskorištavanju tragedija prikazanih u *true crime* žanru?', 61 ispitanika (52,6%) misli kako mediji navedenome donekle doprinose, dok 54 ispitanika (46,6%) misle kako uvelike doprinose. Jedan ispitanik misli kako mediji senzacionalizmu i iskorištavanju tragedija prikazanih u *true crime* žanru uopće ne pridonose.

Smatrate li da mediji doprinose senzacionalizmu i iskorištavanju tragedija prikazanih u *true crime* žanru?

116 odgovora

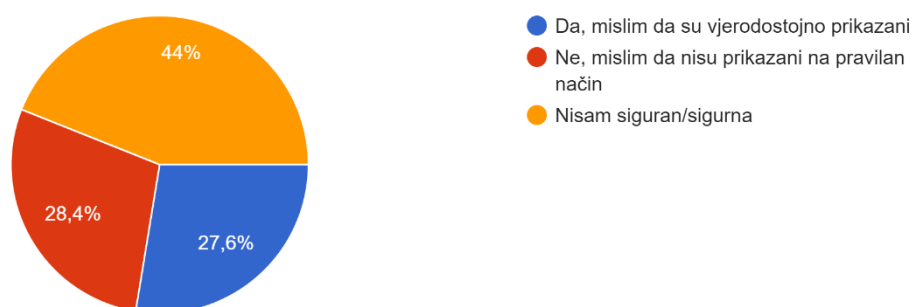

Graf 15: Senzacionalizam i iskorištavanje tragedija u *true crime* žanru

Sljedeće pitanje je glasilo 'Imate li povjerenja u to kako *true crime* žanr prikazuje žrtve i počinitelje zločina?'. Od ukupnog broja ispitanika, njih 32 (27,6%) smatra kako su vjerodostojno prikazani, a 33 (28,4%) misli kako nisu prikazani na pravilan način. No čak 51 ispitanika (44%) nije sigurno.

Imate li povjerenja u to kako *true crime* žanr prikazuje žrtve i počinitelje zločina?

116 odgovora

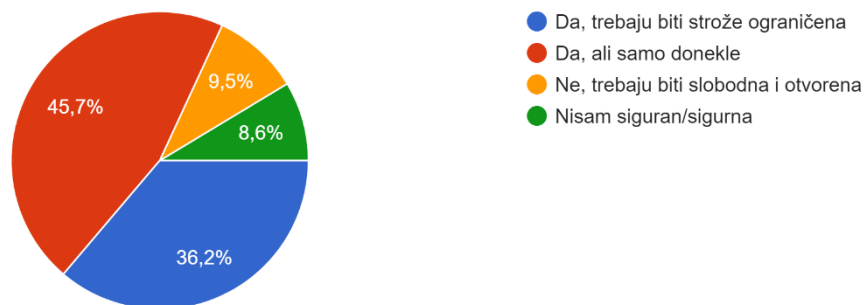

Graf 16: Povjerenje u prikaz žrtava i zločinaca u *true crimeu*

Nakon toga iduće pitanje je bilo 'Smatrate li da medijska izvješća o zločinima trebaju biti ograničena kako bi se zaštitila dostojanstvenost i privatnost žrtava i obitelji?'. Da trebaju biti strože ograničena reklo je 42 ispitanika (36,2%), a da trebaju, ali samo donekle misli najviše ispitanika, njih 53 (45,7%). Da medijska izvješća ne trebaju biti ograničena već slobodna i otvorena misli 11 ispitanika (9,5%). Deset ispitanika nije sigurno (8,6%).

Smatrate li da medijska izvješća o zločinima trebaju biti ograničena kako bi se zaštitila dostojanstvenost i privatnost žrtava i obitelji?

116 odgovora

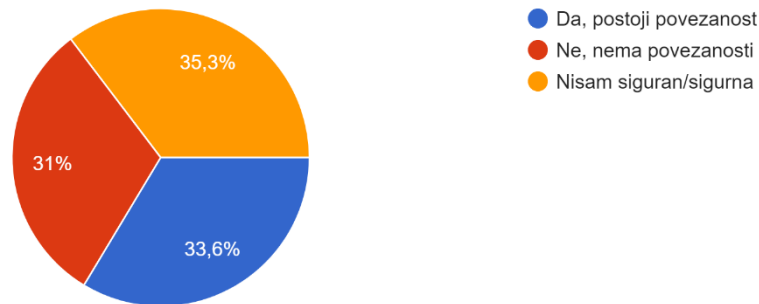

Graf 17: Trebaju li medijska izvješća o zločinima biti ograničena

Na pitanje 'Smatrate li da je pojačana vidljivost *true crime* žanra u medijima povezana s povećanjem nasilja u društvu?' 39 ispitanika (33,6%) misli kako postoji povezanost, a 36 ispitanika (31%) misli kako nema povezanost. Najveći broj ispitanika (41) nije sigurno.

Smatrate li da je pojačana vidljivost *true crime* žanra u medijima povezana s povećanjem nasilja u društvu?

116 odgovora

Graf 18: Povezanost *true crimea* i povećanje nasilja u društvu

Dolazimo do završnog dijela ankete i pitanja 'Postoji li neki *true crime* sadržaj koji vas se najviše dojmio?'. Pitanje je bilo otvorenog tipa, a 49 ispitanika je ponudilo odgovor na pitanje. Neki od odgovora su: *Narcos*, *American Crime Story*, *Love and Hate*, *Ted Bundy Tapes*, *The Ripper*, *Good Nurse*. Više ispitanika je navelo kako ih se najviše dojmila ranije u radu spomenuta Netflixova serija *Monster- The Jeffrey Dahmer Story* koja je oborila sve rekorde gledanosti nakon izlaska. Jedan ispitanik je ponudio detaljniji odgovor na pitanje:

„Od serija je to *Mindhunter*. Prati FBI-ove agente koji su radili intervjue sa serijskim ubojicama tog doba('60.-'70.). Prodiru u njihove umove i pokušavaju shvatiti zašto rade što rade i na temelju njihovih istraživanja je stvorena psihoanaliza kojom se FBI dan danas koristi. Temelji se na istinitim događajima naravno. Osim toga mogu izdvojiti seriju *The monster: Jeffrey Dahmer*, dokumentarce *The Night Stalker*, *John Wayne Gacy Tapes*, *D.B. Cooper: Where are you*. Ima ih još mnogo samo mi trenutno ne padaju na pamet. Mogu reći da stvarno uživam u *true crime* žanru, oduvijek me privlačila takva tematika.“

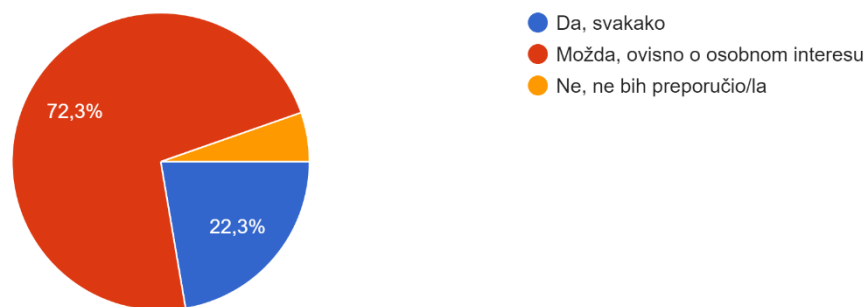
Iduće je pitanje glasilo 'Pratite li trenutno neki sadržaj koji spada u *true crime* žanr?'. Ispitanici su naveli da prate sljedeće sadržaje: *The Ripper*, *Monster- The Jeffrey Dahmer Story*, *Vatican Girl: The Disappearance of Emanuela Orlandi*, podcast Bailey Sarian. Jedan ispitanik je rekao kako prati razvoj događaja oko pucnjave u školi u Beogradu, te je jedan napisao kako prati nekoliko Instagram profila posvećenih *true crimeu*. Troje ispitanika je reklo kako prati slučaj

četverostrukog ubojstva studenata koje se desilo krajem prošle godine u gradiću Moscow u američkoj saveznoj državi Idaho.

Završno pitanje ankete je 'Biste li preporučili *true crime* sadržaj ostalima?'. Najveći broj ispitanika, njih 81 (72,3%) je reklo kako bi sadržaj preporučilo možda, ovisno o osobnom interesu. Šestero ispitanika (5,4%) je reklo kako sadržaj ne bi preporučilo ostalima, dok je 25 ispitanika (22,3%) reklo kako bi sadržaj svakako preporučili drugima.

Biste li preporučili *true crime* sadržaj ostalima?

112 odgovora

Graf 19: Biste li preporučili *true crime* sadržaj ostalima

7. RASPRAVA

Nakon provedenog istraživanja, mogu se donijeti određeni zaključci, ali je važno naglasiti kako je zbog malog uzorka ispitanika, rezultate teško generalizirati na opću populaciju i sveukupnu publiku *true crime* žanra. Iz tog razloga mogu postojati odstupanja i varijacije u stajalištima i konzumaciji *true crime* žanra u široj populaciji.

Otežavajuća okolnost za provođenje istraživanja su bile politike određenih zatvorenih grupa na društvenim mrežama koje su posvećene *true crime* tematici, a koje su imale ciljanu publiku, odnosno potencijalne ispitanike idealne za istraživanje. Naime, trebalo se nekoliko dana čekati odobrenje administratora za objavu ankete, a neki je nisu odobrili. Reddit je automatski sam putem tzv. 'botova', micao nakon kratkog vremenskog perioda anketu, tako da je bilo teško doći do zadovoljavajućeg broja ispitanika, osobito stranih.

Ipak, prvo što je evidentno iz istraživanja je kako su većinski sudjelovale u istome žene, što potvrđuje ženski interes za tematikom *true crime* žanra. Većina ispitanika spada u mlađu odraslu dobnu skupinu te su visoko obrazovani. Od ukupnog uzorka ispitanika, 41,4% žanr konzumira povremeno, a 31,9% ispitanika redovito, dok ostatak ispitanika žanr konzumira rijetko ili nikada. Istraživanje je potvrdilo golemu popularnost *true crime* dokumentaraca i igranih serija te društvenih mreža na kojima se *true crime* sadržaj dijeli, jer su upravo to najčešći načini na koje ispitanici žanr konzumiraju.

Glavni razlozi za konzumaciju *true crime* žanra, što ujedno predstavlja i odgovor na prvo istraživačko pitanje samog istraživanja su redom:

1. Zanimanje za psihologiju kriminala i motivaciju zločinaca (62,9%)
2. Rješavanje misterija i zagonetki (51,7%)
3. Napetost i adrenalin koji žanr pruža (40,5%)
4. Istraživanje pravde i društvene svijesti (25,9%)
5. Opća zainteresiranost za žanr (24,1%)
6. Želja za učenjem o opasnostima i nesigurnostima koje vrebaju u svijetu (17,2%)

Znatiželja je glavna emocija koja se kod ispitanika javlja tijekom konzumacije *true crime* žanra, čime se potvrđuju i nalazi prethodnih istraživanja koji pokazuju kako je ljudska znatiželja još od vremena prvih serijskih ubojica poput Jacka Trbosjeka, bila glavni emocionalni akumulator

interesa za žanrom. Adrenalin i napetost te suosjećanje i empatija sa žrtvama i pogođenim obiteljima se također kod ispitanika javljaju tijekom konzumacije žanra, dok se kod nešto manjeg broja ispitanika razvijaju i nelagoda i strah. Ipak, velik broj ispitanika smatra kako *true crime* žanr može imati negativan učinak na ljude kroz povećanje anksioznosti i straha.

Gotovo 60% ispitanika smatra kako je sam žanr pridonio zadržavanju zločinaca u središtu medijske i javne pozornosti, ali 35,3% ispitanika misli kako žanr glorificira zločince. Za ispitanike su uvjerljivo tri zločinca s celebrity statusom: bivši vođa narko kartela Pablo Escobar, serijski ubojica Ted Bundy i gangster Al Capone. Ovakvi rezultati se mogu povezati s pojačanom vidljivošću upravo tih zločinačkih imena u popularnoj kulturi, ne samo u *true crime* žanru.

Što se tiče veze *true crime* žanra i medija, od ukupnog broja ispitanika, gotovo 70% smatra kako su mediji mnogo zaslužni za popularizaciju žanra. To pokazuje kako su ispitanici svjesni da je pojačana vidljivost, a posljedično time i popularnost žanra, usko povezana uz medije koji o istome izvještavaju. Rezultati također pokazuju kako većina ispitanika vidi određeni stupanj senzacionalizma i iskorištavanja tragedija u medijskom prikazu *true crime* žanra. Time ispitanici potvrđuju jednu od ranije spomenutih etičkih dilema žanra, a to je upravo senzacionalizam. Većina ispitanika podržava barem djelomično ograničavanje medijskih izvješća o zločinima, u svrhu zaštite dostojanstva i privatnosti žrtava i obitelji. S druge strane, 33,6% ispitanika misli da postoji veza između *true crime* žanra i povećanja nasilja u društvu, 31% misli kako nema korelacije, a 35,3% ispitanika nije sigurno. Takvi rezultati pokazuju podijeljena mišljenja o pojačanoj vidljivosti *true crime* žanra u medijima i povećanja nasilja u društvu, s velikim brojem ispitanika koji nije siguran u postojanje iste.

Također, važno je naglasiti kako među ispitanicima vladaju i podijeljena mišljenja o vjerodostojnosti prikaza žrtava i počinitelja zločina u *true crime* žanru, jer 50 ispitanika nije sigurno u način prikaza. To potvrđuje još jedan od etičkih problema *true crime* žanra, gdje je gledatelju teško raspoznati granicu između dramatizacije i teatralnosti žanra te stvarnih događaja.

Ispitanici su navodili kako su ih se od *true crime* sadržaja najviše dojmile dokumentarne serije, a većina serija koje su navodili, poput dokumentarne serije o Jeffrey Dahmeru i Tedu Bundyju, dolaze iz Netflixove produkcije. Također, troje ispitanika je reklo kako prate ubojstvo u Idaho koje se desilo prošle godine, a slučaj je najviše zastupljen na Tik Toku, jednako kao što je nekoliko godina ranije prvi *true crime* slučaj visoko zastupljen na toj društvenoj mreži bio slučaj

Gabby Petito. To pokazuje kako je Tik Tok ostao platforma na kojoj se još uvijek uvelike raspravlja o stvarnim zločinima, a zbog golemog broja korisnika platforme, u njoj se krije velika moć za popularizaciju i osvješćivanje javnosti o pojedinim slučajevima, poput ubojstva u Idahu.

Zaključno, ispitanici su svjesni kako *true crime* žanr nije za svakoga jer je gotovo 73% ispitanika reklo kako bi žanr preporučilo drugima možda, ovisno o osobnom interesu.

8. ZAKLJUČAK

Nakon provedenog istraživanja, može se zaključiti kako su glavni razlozi publike za konzumaciju *true crime* žanra zanimanje za psihologiju kriminala i motivaciju zločinaca, što povlači sa sobom i znatiželju kao glavnu emociju koja se kod publike javlja prilikom konzumacije takvog sadržaja. Publika koja se često suočava s misterijom koja obavlja stvarne zločine i kompleksnošću umova zločinaca, pokušava razumjeti njihove postupke i motivacije.

Ispitanici su svjesni senzacionalizma i problema koji mogu proizaći iz fokusiranja medija na *true crime*. Postoje razlike između objektivnog prikaza događaja i senzacionalističkog izvještavanja fokusiranog na nebitne činjenice, koje mogu izazvati negativne posljedice poput glorifikacije zločinaca ili reviktimizacije žrtava. Svijest o ovim problemima ukazuje na potrebu za odgovornim novinarstvom i medijskom produkcijom unutar *true crime* žanra.

Golema popularnost *true crime* žanra usko je povezana s društvenim mrežama i dokumentarcima koji su među publikom najomiljeniji način konzumacije žanra. Društvene mreže, poput TikToka, omogućuju brz i jednostavan pristup kratkim, ali intrigantnim video zapisima o stvarnim zločinima. Dokumentarni filmovi i serije, popularne na *streaming* platformama poput Netflixa, pružaju produbljenu analizu i prikaz slučajeva, privlačeći široku publiku koja je zainteresirana za detaljnije istraživanje i pričanje priča o stvarnim zločinima koji su potresali svijet.

Sveukupno, istraživanje sugerira da je interes publike za *true crime* žanrom snažno potaknut psihološkom znatiželjom, ali istovremeno naglašava važnost odgovornog pristupa medija ovakvoj tematici. Daljnja istraživanja ove tematike mogla bi se fokusirati na analizu utjecaja *true crime* sadržaja na percepciju stvarnih zločina, njihovu društvenu percepciju i potencijalne implikacije na mentalno zdravlje publike, jer su se ispitanici u istraživanju izjasnili kako nisu sigurni u vjerodostojnost prikaza aktera u *true crime* žanru, ali su prepoznali kako bi žanr mogao negativno utjecati na pojedince povećanjem anksioznosti i straha.

Uz duboko ukorijenjen interes publike za *true crime* žanrom, istraživanje nam također ukazuje na važnost prepoznavanja i razumijevanja kulturnih i društvenih čimbenika koji podržavaju takav interes. Kroz analizu raznih medijskih formata i njihovih reakcija na publiku, može se zaključiti da *true crime* sadržaj nije samo odraz pojedinačnih psiholoških potreba, već i odgovor na društvene dinamike, poput potrebe za osjećajem sigurnosti kroz razumijevanje rizika i opasnosti.

Uz to, potrebno je istražiti kako tehnološki napredak i spomenuta brza dostupnost informacija putem interneta i društvenih mreža oblikuju percepciju *true crime* sadržaja. Brzina kojom se informacije šire može utjecati na percepciju autentičnosti i vjerodostojnosti priča, što potiče potrebu za medijskom pismenošću među publikom kako bi se razlikovalo istinito od senzacionalističkog.

Osim toga, raznolikost publike koja konzumira *true crime* sadržaj također je zanimljiv aspekt za daljnja istraživanja. Razumijevanje demografskih, kulturnih i psiholoških karakteristika publike može pomoći u razjašnjavanju različitih motiva i reakcija prema ovom žanru. Na taj način, medijska industrija može prilagoditi sadržaj kako bi bolje zadovoljila raznolike preferencije i interese publike.

Kroz analizu etičkih aspekata *true crime* žanra, očito je da postoji potreba za stalnim promišljanjem i samoregulacijom kreatora medijskih sadržaja. Uz snažan naglasak na odgovornost, medijski stvaratelji mogu osmisliti strategije koje naglašavaju važnost balansa između informiranja publike i poštovanja privatnosti i dostojanstva žrtava.

Konačno, iz ovog istraživanja možemo zaključiti da *true crime* fenomen nije samo prolazni trend, već duboko ukorijenjen izraz ljudske znatiželje, saznanja i osjećaja sigurnosti. Kroz konzumaciju ovakvih sadržaja, publika se povezuje s tamnim stranama ljudske prirode, istražuje njihove uzroke i posljedice, i ujedno osjeća snažniju povezanost s globalnim društvom koje se suočava s izazovima kriminala i nasilja.

U cjelini, ovo istraživanje pruža uvid u složenu dinamiku između medijske produkcije, publike i *true crime* sadržaja. Sveobuhvatno razumijevanje ovog fenomena zahtijeva daljnje interdisciplinarno istraživanje, koje će obogatiti naše znanje o tome kako medijski sadržaji oblikuju percepciju stvarnosti, potiču emocionalne reakcije i utječu na društvenu dinamiku. Ovaj zaključak poziva na suradnju između znanstvenika, medijskih profesionalaca i publike kako bi se osiguralo odgovorno i obogaćujuće iskustvo konzumacije *true crime* sadržaja.

9. POPIS LITERATURE

1. Aguilar, Gabrielle i dr. (2021) True Crime TikTok: Affording Criminal Investigation and Media Visibility in the Gabby Petito Case. *Mastersofmedia.hum.uva.nl* 29. listopada. <https://mastersofmedia.hum.uva.nl/blog/2021/10/29/true-crime-tiktok-affording-criminal-investigation-and-media-visibility-in-the-gabby-petito-case/> Pristupljeno 12.5.2023.
2. Armstrong, Jennifer Keishin (2016) The OJ case matter more than you think. *BBC.com* 17. veljače. <https://www.bbc.com/culture/article/20160217-the-oj-case-matters-more-than-you-think> Pristupljeno 5.5.2023.
3. Britannica.com (2021) O.J. Simpson, American football player. <https://www.britannica.com/biography/O-J-Simpson> Pristupljeno 5.5.2023.
4. Bonesteel, Matt (2016) A history lesson for the kids: Why the O.J. Simpson trial was such a big deal. *Washingtonpost.com* 4. ožujka. <https://www.washingtonpost.com/news/early-lead/wp/2016/03/04/a-history-lesson-for-the-kids-why-the-o-j-simpson-trial-was-such-a-big-deal/> Pristupljeno 5.5.2023.
5. Bonn, Scott A (2018) Why Many Serial Killers Crave Public Notoriety. *Psychology Today.com*. 12. svibnja. <https://www.psychologytoday.com/intl/blog/wicked-deeds/201805/why-many-serial-killers-crave-public-notoriety> Pristupljeno 23.8.2023.
6. Burger, P. (2016). The bloody history of the true crime genre. *Jstor Daily*, 24.
7. Cohen, Anne (2022) 'DAHMER-Monster: The Jeffrey Dahmer Story' Just Passed 1 Billion Hours Viewed. *Netflix.com* 5. prosinca. Pristupljeno 1.6.2023. <https://www.netflix.com/tudum/articles/dahmer-monster-ryan-murphy-series-one-billion-hours-viewed>
8. Corbetta, Piergiorgio (2003). *Social research: Theory, methods and techniques*. Sage.
9. Criminalmindswiki.com. Hybristophilia. Pristupljeno 25.5.2023. <https://criminalminds.fandom.com/wiki/Hybristophilia>
10. Criss, Doug (2019) 25 years ago today, America stopped to watch the cops chase O.J. in a white Ford Bronco. *Cnn.com* 17. lipnja. <https://edition.cnn.com/2019/06/17/us/oj-simpson-car-chase-anniversary-trnd/index.html> Pristupljeno 5.5.2023.

11. Dataportal.com (2023). TIKTOK USERS, STATS, DATA & TRENDS. *Dataportal.com*. 11. ožujka. Pristupljeno 1.6.2023. <https://dataportal.com/essential-tiktok-stats>
12. Dietrich, Alicia (2009). From the Galleries: Poe in popular culture. *Ransom Center Magazine*, 8. rujna. Pristupljeno 17.5.2023. <https://sites.utexas.edu/ransomcentermagazine/2009/09/08/from-the-galleries-poe-in-popular-culture/>
13. Dukes, Jessica . What Is True Crime? *Celadonbooks.com*. Pristupljeno 10.5.2023. <https://celadonbooks.com/what-is-true-crime/>
14. Gavin, H. (2014). Evil or insane? The female serial killer and her doubly deviant femininity. In *Transgressive womanhood: Investigating vamps, witches, whores, serial killers and monsters* (pp. 47-59). Brill.
15. Grand Canon University (2019) 3 Modern Theories of Victimology. *Gcu.edu.com* 2. rujna. <https://www.gcu.edu/blog/criminal-justice-government-and-public-administration/3-modern-theories-victimology> Pristupljeno 28.6.2023.
16. Horeck, T. (2019). *Justice on demand: True crime in the digital streaming era*. Wayne State University Press.
17. Kim, Y. Noah (2021). Why the Gabby Petito case has drawn so much attention compared to other missing people cases. *Poynter.org*. 23. rujna. <https://www.poynter.org/fact-checking/2021/why-the-gabby-petito-case-has-drawn-so-much-attention-compared-to-other-missing-people-cases/> Pristupljeno 10.5.2023.
18. Knox, Amanda (2023). It May be Entertaining and Thrilling, but is True Crime Ever Ethical? *Newthinking.com* 3. ožujka. <https://www.newthinking.com/culture/it-may-be-entertaining-and-thrilling-but-is-true-crime-ever-ethical#:~:text=True%20crime%20has%20an%20ethics,good%20intentions%20can%20cause%20harm> Pristupljeno 20.5.2023.
19. Lamza Posavec, Vesna (2004). *Metode društvenih istraživanja*. Zagreb, Hrvatski studiji Sveučilišta u Zagrebu.
20. Liebler, Carol. M. (2010). Me (di) a culpa?: the “missing white woman syndrome” and media self-critique. *Communication, Culture & Critique*, 3(4), 549-565.

21. Luzong, Allia (2022) Murder is Girl Talk: Why Women Love True Crime. *Alittlebithuman.com* 16. srpnja. <https://www.alittlebithuman.com/why-women-love-true-crime/> Pristupljeno 28.6.2023.
22. Murley, J. (2008). The rise of true crime: 20th-century murder and American popular culture. ABC-CLIO
23. Osojnik, Paula (2019) Bonnie i Clyde sindrom, slava... Zašto žene 'padaju' na ubojice? *24.sata.com* 25. listopada. Pristupljeno 30.5.2023. <https://www.24sata.hr/news/bonnie-i-clyde-sindrom-slava-zasto-zene-padaju-na-ubojice-655818>
24. Robb-Dover, Kristina (2023) Is True Crime Binging Affecting Your Mental Health? *Fherehab.com*. Pristupljeno 6.6.2023. <https://fherehab.com/learning/true-crime-mental-health>
25. Robertson (2021) News Media Can't Shake 'Missing White Woman Syndrome,' Critics Say. *Nytimes.com* 22. rujna. <https://www.nytimes.com/2021/09/22/business/media/gabby-petito-missing-white-woman-syndrome.html> Pristupljeno 12.5.2023.
26. Rutman, Melissa. (2014). *Intersection of Art and Criminal Law: The Ethics of True Crime*. Portland State University.
27. Sankaran, Vishwam (2023) True crime fanatic arrested in South Korea for killing, dismembering woman 'out of curiosity'. *Independent.co.uk*. 4. lipnja. <https://www.independent.co.uk/asia/east-asia/true-crime-fan-korea-killing-b2351169.html> Pristupljeno 29.6.2023.
28. Senjan, Tena (2021). Okrutni zločinci iznova mame pozornost mladih obožavateljica. *Vecernji.hr* 1.lipnja. Pristupljeno 1.6.2023. <https://www.vecernji.hr/kultura/okrutni-zlocinci-iznova-mame-paznju-mladih-obo-zavateljica-1497038>
29. Simmons College Library and Information Sciences. The True Crime Craze: History of True Crime. *Simmonslibguides.com*. Pristupljeno 10.5.2023. <https://simmonslibguides.com/c.php?g=1200533&p=8779295>
30. Shapiro, Emily (2021) 27 years ago, Nicole Brown Simpson and Ron Goldman were killed: Timeline of OJ Simpsons life. *Abcnews.go.com* 12. lipnja.

<https://abcnews.go.com/US/key-moments-0j-simpsons-life/story?id=48724637>

Pristupljeno 5.5.2023.

31. Sharma, Megha (2020) This might be the reason why women are obsessed with true crime stories. *Vogue India.com* 20. veljače. <https://www.vogue.in/culture-and-living/content/why-are-women-obsessed-with-true-crime-stories> Pristupljeno 28.6.2023.
32. Sherwood, Harriet (2022). The virtual jury's out as appetite for true crime podcasts grows. *The Guardian.com* 4. rujna. Pristupljeno 1.6.2023. <https://www.theguardian.com/tv-and-radio/2022/sep/04/the-virtual-jurys-out-as-appetite-for-true-podcasts-grows>
33. Stephens, Ashleigh (2022.) 10 True Crime YouTubers Just As Good As Any Docuseries. *Screenrant.com* 23. kolovoza. Pristupljeno 1.6.2023. <https://screenrant.com/best-true-crime-youtubers-docuseries/>
34. Sommers, Zach. (2016). Missing white woman syndrome: An empirical analysis of race and gender disparities in online news coverage of missing persons. *J. Crim. L. & Criminology*, 106, 275.
35. Studysmarter. True Crime. *Studysmarter.us*. Pristupljeno 20.5.2023. <https://www.studysmarter.us/explanations/english-literature/literary-devices/true-crime/>
36. True crime (2023). *Studysmarter.com*. Pristupljeno 13.5.2023. <https://www.studysmarter.us/explanations/english-literature/literary-devices/true-crime/>
37. Vecernji.hr (2020) Obožavateljice zasule Zavadlava ljubavnim pismima, jedna ga htjela posjetiti. *Vecernji.hr*. 18. veljače. Pristupljeno 13.5.2020. <https://www.vecernji.hr/vijesti/obozavateljice-zasule-zavadlava-ljubavnim-pismima-1379964>
38. Vicary, A. M., & Fraley, R. C. (2010). Captured by true crime: Why are women drawn to tales of rape, murder, and serial killers?. *Social Psychological and Personality Science*, 1(1), 81-86.

39. Vozab, Dina (2019) (Ne)informirani građani: politička participacija u novom medijskom okolišu, Zagreb: Jesenski i Turk
40. Webb, Katherine (2017) How the O.J. Simpson Trial Changed Pop Culture Forever. *Cheatsheet.com* 3. listopada. <https://www.cheatsheet.com/entertainment/how-the-o-j-simpson-trial-changed-pop-culture-forever.html/> Pristupljeno 5.5.2023.
41. Wiltenburg, J. (2004). True Crime: The Origins of Modern Sensationalism. *The American Historical Review*, 109 (5), 1377–1404.
42. Winans, Ashley Sarah (2019) Poe, E. A. Origins of Two Character Types in Crime Fiction. *Culture in Focus*, 36.
43. Wright, H. (2020.). *Ethics and true crime: Setting a standard for the genre*. Portland State University.
44. Wong, Carrie Julie (2023). US court reinstates Adnan Syed murder conviction in Serial podcast case. *The Guardian.com* 28.ožujka. Pristupljeno 1.6.2023. <https://www.theguardian.com/us-news/2023/mar/28/adnan-syed-murder-conviction-reinstated-serial-podcast>

10. PRILOZI

Prilog 1: Anketa (na hrvatskom)

1. Spol

- Muško
- Žensko

2. Dob

- Do 18 godina
- Od 18 do 24 godina
- Od 25 do 35 godina
- Od 36 do 55 godina
- Od 56 do 64 godina
- Više od 65

3. Najviša završena razina obrazovanja

- Završena osnovna škola
- Završena srednja škola
- Završen preddiplomski studij
- Završen diplomski studij
- Završen doktorski studij

4. Odakle ste?

- Središnja Hrvatska
- Slavonija
- Lika
- Dalmacija
- Istra
- Ostalo _____

5. Koliko često konzumirate true crime medije (knjige, dokumentarce, podcaste, serije itd.)?

- Redovito
- Povremeno
- Rijetko

- Nikad

6. Na koji način konzumirate *true crime* žanr?

- Knjige
- Dokumentarci
- Igrane serije
- Podcastovi
- Društvene mreže (Tik Tok, Instagram, You Tube, Facebook itd.)
- Nešto drugo _____
- Ne konzumiram *true crime* žanr

7. Koji su razlozi zbog kojih vas privlači *true crime* žanr?

- Zanimanje za psihologiju kriminala i motivaciju zločinaca
- Rješavanje misterija i zagonetki
- Istraživanje pravde i društvene svijesti
- Napetost i adrenalin
- Da naučim što je opasno i nesigurno
- Nemam posebnih motivacija, samo mi je zanimljivo
- Nešto drugo _____

8. Kako *true crime* utječe na vaše emocije?

- Znatiželja
- Suosjećanje i empatija
- Nelagoda
- Strah
- Nešto drugo _____

9. Smatrate li da konzumacija *true crime* žanra može imati negativan učinak na ljude kroz povećanje anksioznosti i straha?

- Da
- Ne
- Ne mogu procijeniti

10. Razgovarate li o *true crime* žanru s drugima?

- Da
- Ne
- Ponekad

11. Mislite li da je razvoj true crime žanra pridonio zadržavanju zločinaca u središtu pozornosti?

- Da
- Ne
- Ne znam

12. Koji od ovih zločinaca ima po vama celebrity status?

- Jeffrey Dahmer
- Ted Bundy
- Jack Trbosjek (Jack The Ripper)
- Charles Manson
- Pablo Escobar
- Al Capone
- Richard Ramirez

13. Mislite li da true crime žanr glorificira zločince?

- Da
- Ne
- Nisam siguran/sigurna

14. U kojoj mjeri smatrate kako su medji (novine, TV, radio, internetski portali itd) zaslužni za popularizaciju žanra?

- Mnogo
- Malo
- Nimalo
- Ne mogu procijeniti

15. Smatrate li da mediji doprinose senzacionalizmu i iskorištavanju tragedija prikazanih u *true crime* žanru?

- Da, uvelike doprinose
- Donekle doprinose
- Uopće ne pridonose

16. Imate li povjerenja u to kako *true crime* žanr prikazuju žrtve i počinitelje zločina?

- Da, mislim da su vjerodostojno prikazani
- Ne, mislim da nisu prikazani na pravilan način
- Nisam siguran/sigurna

17. Smatrate li da medijska izvješća o zločinima trebaju biti ograničena kako bi se zaštitila dostojanstvenost i privatnost žrtava i obitelji?

- Da, trebaju biti strože ograničena
- Da, ali samo donekle
- Ne, trebaju biti slobodna i otvorena
- Nisam siguran/sigurna

18. Smatrate li da je pojačana vidljivost *true crime* žanra u medijima povezana s povećanjem nasilja u društvu?

- Da, postoji povezanost
- Ne, nema povezanosti
- Nisam siguran/sigurna

19. Postoji li neki *true crime* sadržaj koji vas se najviše dojmio? Ako da, koji?

20. Pratite li trenutno neki sadržaj koji spada u *true crime* žanr?

21. Biste li preporučili *true crime* sadržaj ostalima?

- Da, svakako
- Možda, ovisno o osobnom interesu

- Ne, ne bih preporučio/la

Prilog 2: Anketa (na engleskom)

1. Gender?

- Male
- Female

2. What is your age?

- Less than 18
- 18-24
- 25-35
- 36-55
- 56-64
- Over 65

3. Where is your place of residence?

4. What's your educational level?

- Finished elementary school
- Finished highschool
- Undergraduate studies completed
- Graduate studies completed
- Doctoral studies completed

5. How often do you consume true crime media (books, documentaries, podcasts, series, etc.)?

- Regularly
- Occasionally
- Rarely
- Never

6. How do you consume true crime genre?

- Books
- Documentaries
- TV Series
- Podcasts
- Social Media Platforms (Tik Tok, Instagram, You Tube, Facebook, etc.)
- Something else _____
- I don't consume true crime

7. What are the reasons that attract you to the true crime genre?

- Interest in the psychology of crime and the motivation of criminals
- Solving mysteries and puzzles
- Exploring justice and social awareness
- Thrill and adrenaline
- To learn about what is dangerous and unsafe
- No specific motivations, I just find it interesting
- Something else _____

8. How does true crime genre affect your emotions?

- Curiosity
- Compassion and empathy
- Discomfort
- Fear
- Something else _____

9. Do you think that consuming true crime genre can have a negative impact on people, such as developing anxiety or fear?

- Yes
- No
- I'm not sure

10. Do you tend to discuss the true crime genre with others?

- Yes
- No
- Sometimes

11. Do you think the development of the true crime genre has contributed to keeping criminals in the spotlight?

- Not at all
- Yes
- I'm not sure

12. Which of these criminals do you think has a celebrity status?

- Jeffrey Dahmer
- Ted Bundy
- Jack The Ripper
- Charles Manson
- Pablo Escobar
- Al Capone
- Richard Ramirez

13. Do you think the true crime genre glorifies murderers and criminals?

- Yes
- No
- I'm not sure

14. To what extent do you believe the media is responsible for popularizing the genre?

- A lot
- A little
- Not at all
- I can't assess

15. Do you think the media contributes to sensationalism and exploitation of tragedies portrayed in the true crime genre?

- Yes, it greatly contributes

- Yes, it somewhat contributes
- No, it doesn't contribute at all

16. Do you trust in a way how the true crime genre portrays victims and perpetrators?

- Yes, I think they are portrayed accurately
- No, I think they are not portrayed properly
- Not sure

17. Do you believe that media reporting on crimes should be restricted to protect the dignity and privacy of victims and their families?

- Yes, it should be more strictly restricted
- Yes, but only to some extent
- No, it should be free and open
- Not sure

18. Do you think the increased visibility of the true crime genre in the media is linked to an increase in violence in society?

- Yes, there is a connection
- No, there is no connection
- Not sure

19. Is there any true crime content that impressed you the most (series, book, podcast, etc.)? If yes, which one?

20. Are you currently following any content that belongs to the true crime genre?

21. Would you recommend true crime content to others?

- Yes, definitely
- Maybe, depending on their personal interest
- No, I wouldn't recommend it

SAŽETAK

True crime žanr je postao sveprisutan i intrigantan fenomen u medijskoj industriji. Diplomski rad istražuje fascinaciju medijskih publika ovim žanrom, fokusirajući se na psihološke i sociološke aspekte, a cilj je razumjeti motive publike za konzumiranje *true crime* žanra, ulogu medija u njegovoj popularnosti, kao i potencijalne negativne posljedice konzumacije žanra. Kroz analizu literature, ali i istraživanje provedeno anketnim upitnikom, rad pruža uvid u složenu dinamiku odnosa između publike, medija i *true crime* sadržaja. Zaključak provedenog istraživanja je da je znatiželja za psihologijom kriminala i motivacijom zločinaca glavni razlog fascinacije publike *true crime* žanrom. Ispitanici su svjesni senzacionalizma medija, ali ipak pronalaze privlačnost u *true crime* sadržaju. Velika popularnost žanra povezana je s društvenim mrežama i dokumentarcima. Daljnja istraživanja mogu se usredotočiti na utjecaj *true crime* sadržaja na percepciju stvarnih zločina i mentalno zdravlje publike. Ovaj rad pruža osnovu za daljnja istraživanja o implikacijama *true crime* fenomena i naglašava potrebu za odgovornim pristupom medijima unutar žanra.

Ključne riječi: *True crime*, *True crime* žanr, stvarni zločini, mediji, medijske publike, senzacionalizam, medijska etika

SUMMARY

The true crime genre has become a ubiquitous and intriguing phenomenon in the media industry. This thesis explores the fascination of media audiences with this genre, focusing on psychological and sociological aspects and thus aims to understand the motives behind the audience's consumption of true crime, the role of media in its popularity, and potential negative consequences. Through literature analysis and a survey-based study, this thesis provides insights into the complex dynamics between the audience, media, and true crime content.

The main conclusion is that curiosity about the psychology of criminals and their motivations is the primary reason for the audience's fascination with the true crime genre. Despite being aware of media sensationalism, respondents still find allure in true crime content. The genre's immense popularity is linked to social media platforms and documentaries, while the future research could focus on examining the impact of true crime content on the perception of real-life crimes and the mental well-being of the audience. This study serves as a foundation for further discussion on the implications of the true crime phenomenon and emphasizes the need for responsible media practices within the genre.

Key words: True crime, True crime genre, real crimes, media, media audience, sensationalism, media ethics